

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

1 EYLÜL 1964

Sayı: 250

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay DİBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

Müttefikiz, Peyk Değil

Karar Verme İrademiz Vardır
Siyasî Hükümlülerin Tahliyesi
Para ve Kredi Tedbirleri
Devlet Proje Bürosu

Güney Vietnam
Sukarno ve Malezya

TÜSTAV

Sosyal Güvenlik Sistemine Doğru

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

KIBRIS MESELESİNDE SON SAFHA :

Aralık 1963 gününden beri devam eden Kıbrıs meselesi, jet-lerimizin Ada üzerinde uçarak, Türkleri imha için askeri yığınakların yapıldığı Rum mevzilerini bombalamasıyla yeniden alevlenmiş, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin "Ateş-Kes" kararıyla nisbi bir sükûna kavuşmuştur. Tekrar masa başında halledilme yoluna gidilen Kıbrıs meselesinin bu son safhası, geçen onbeş gün içinde basınımızın ve düşünürlerimizin ciddiyetle üzerinde durduğu tek konu olmuştur :

18 Ağustos tarihli CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, Sovyetlerin Kıbrıs'a yapacağı yardımlar üzerinde durarak, "Sovyetlerin böyle bir tutuma girmesinin bırakınız Batıyı nötralistler tarafından da olumlu karşılanacağı iddia edilemez. Sovyet Rusya Kıbrıs'a yardım konusunda kanaatimizce tehlikeli bir atak yapmaktadır ve hele bu atak silahlı yardıma kadar dayanırsa, mesele bir Türk-Yunan, yahut bir Türkiye Kıbrıs meselesi olmaktan çıkabilir, hattâ Dünyayı bir Batı-Doğu çatışmasına doğru götürülebilir." demektedir.

SON HAVADIS'te Mümtaz Faik Fenik, Başbakan Yardımcısı ile Dışişleri Bakanlarının beyanatlarını ele alarak, Satır'ın, "Katliam başlarsa darbemiz daha kuvvetli, daha öldürücü olacaktır." sözü ile Erkin'in, "Türk uçaklarının askeri hareketine rağmen adadaki durumda bir vuzuh kaydedilmemiştir." sözü karşısında, "Eğer bir dış müdahale bahis konusu olsa Başbakan Yardımcısı böyle konuşur mu? Ama işte katliam da devam ediyor. Silâhla değilse de açıklık devam ediyor. Ve biz sakin bekliyoruz. Neyi bekliyoruz?" diye sormak gerekmektedir, diyor.

ULUS gazetesindeki yazısında, Ahmet Şükrü Esmer, "Hükümet Değil, Çete.." adlı yazısında, ilk önce Birleşmiş Milletleri Makarios çetesi ni "Kıbrıs Hükümeti" olarak tanımlamaktan vazgeçmesini, Birleşmiş Milletlerdeki delegemizin bu hususu zapta geçirtmesini belirttiğinden sonra, "Sayın İnönü, Makarios'tan daima "Arşövek" olarak bahsetmiş ve Papandreu'ya yolladığı mesajında da Makarios'un teşkilâtından Rum Hükümeti bile değil de "Kıbrıs'taki idare" olarak bahsetmiştir. Makarios'un teşkilâtı "meşru Kıbrıs Hükümeti" ise, Tuomioja için yapılacak iş kalmıyor. Herşeyden önce bu yanlışlık düzeltilmelidir." diyor. Aynı gazetede Faik Suad, "Aklımızı başımıza toplamanın zamanı gelmiştir. Türk'ün tek dostu, gerçek dostu Türk'tür.. Türkiye'nin kaderi söz konusudur şu günlerde. Nasihatçı dostlarımızın platonik dostluklarının hazin tezahürleri karşısında; birbirimize sımsıkı sarılmanın, milli bünyemizi daha güçlü, daha sağlam hale getirmenin çarelerini bulmalıyız." diyerek vatandaşları, şahsi çıkarlarını bir yana bırakarak yurtseverliğin örneklerini vermeğe çağırmaktadır.

19 Ağustos tarihli CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, Kıbrıs meselesinin Plânın olağanüstü durumlar göz önüne alınmadan yapıldığı için 1964 iktisadi programının uygulanmasının aksadığını, bu sebeple, "... önümüzde bir Kıbrıs gerçeği vardır ve mademki biz, meseleyi sonu bir çatışmaya gitse dahi, halletmeğe kararlıyız, o halde olağanüstü durumun gerektirdiği ve muhtemelen gerektireceği tedbirleri alalım." demektedir.

20 Ağustos tarihli VATAN'da "Papazın hayalleri" adlı makalesinde Oktay Akbal, Kıbrıs meselesinin halli için tek çarenin taksim olduğunu, hattâ buna Yunanistan'ın dünden razı bulunduğunu, fakat, Makarios'un bilinmeyen fakat tahmin edilen bazı hayalleri yüzünden (O, Kıbrıs'ı bir bütün halinde Yunanistan'a armağan ederse, Yunan halkı üstündeki nüfuzu kat kat yükselecektir. O da bu hızla Yunanistan'da iktidarı elde edecektir. Makarios'un hayalleri bunlar...) çıkmaza girildiğini, ne olursa Kıbrıs halkına olduğunu söylüyor.

MİLLİYET'in "Durum" sütununda, Makarios'un Sovyetlere yanaşması Antikomünist Grivas'ın Rum kuvvetlerinin komutanlığına gelmesi ile ihtilâflar doğuracağı ve bazı tartışmalara yol açacağı tahmin edilmekte, "Enonsisçi Grivas'ın, Kıbrıs'ı Sovyet tesli-rine sokacak gelişmeler karşısında sonuna kadar seyirci kalacağı ve emrindeki 30.000 kişilik kuvvetten bu yolda faydalanmayı düşünmeyeceği beklenemez. Bu bakımdan Makarios, giriştiği teşebbüslerle Adadaki Rumları ergeç birbirine düşürecek bir tehlike yaratmaktadır." denilmektedir.

KİM dergisindeki yazısında Özcan Ergüder, Makarios ve Yunan Hükümetinin Sovyet Rusya'ya yanaşma temayülleri ve bunun neticeleri üzerinde durarak, "Makarios, Batı'ya karşısına almış bulunmaktadır. Ayrıca, Yunan Hükümetinden de uzaklaşmış bulunmaktadır. Makarios ve Yunanistan Batı'sız birşey yapamaz." diyerek bunun olumlu bir gelişme teşkil etmesinin sebebinin Türkiye'nin fiili harekete geçmesine bağlamaktadır.

21 Ağustos tarihli CUMHURİYET'te İlhan Selçuk, Kıbrıs için yapılacak antlaşmaların çeşitli yönlerini inceledikten sonra, "Kıbrıs, artık Batı için de, Doğu için de, Yunanistanla Türkiye üstüne oynanmaktadır büyük oyun... Bu gerçeği bilmek, fikirlere yön verebilmek için lüzumludur. Kıbrıs dâvası sınırları içinde çözülmese bile sınırları dışındaki bazı meseleleri çözüm yoluna zorlamaktadır." demektedir.

AKIS'te Metin Toker, Kıbrıs konusunda Rusya'nın tutumunu ele alarak, "Adadaki Türk cemaatin yok edilmesi teşebbüsüne seyirci kalmayacağız. Makarios'un iktisadi ablukasını mutlaka kıracağız ve bunun için hangi yolun, hangi vasıtanın kullanılması ge-

rekiyorsa onu kullanacağız. Buna bütün Kıbrıs'ın Türkiye tarafından abluka altına alınması dahildir. XX. Asrın ortasında yüzbin insanın istemediği bir idareyi kabul etmesi için açığa mahkûm edilmesini seyretmek hiç bir medeni millete yakışır hareket değildir. Türk milleti bunu yapmayacaktır. Bundan dolayı Amerikan milleti bizim yanımızda yer almayacaksa, almasın. Biz Amerikan milletini her tehlikede yanımızda görmek lüksüne zaten alışık değiliz. Bundan dolayı Rus milleti karşımıza geçecekse, geçsin. Bu da tarihimizde başımıza ilk defa gelmeyecektir." demektedir.

ADALET'te Esin Talu, "Bekle ve Gör!" adlı makalesinde, iktidar yakını bazı yazarların Kıbrıs işinin D.P. iktidarının hediyesi diye yakındıklarını, bekle gör politikası takip edildiğini belirterek, "İşler çatalaştıkça biz de sesimizi yükseltir olduk! Ne malûm yeni bir Vietnam olayının patlak vermiyeceği? Ne malûm Cenevre konferansında işlerin düzelmiyeceği? Ne malûm Makarios'un NATO'ya girmeyeceği? Bekle ve gör!.." demektedir.

22 Ağustos tarihli CUMHURİYET'te Prof. Dr. Fahir H. Armaoğlu, Kıbrıs meselesinde belirli farklar görülen birkaç safhadan geçildiğini, son safhada Türkiye'nin tutumunun sertleştiğini, 8 ve 9 Ağustos tarihlerinde Yunanistan'ın panik içinde Türkiye'ye yanaşma manevralarının ciddiye alınmasının Yunanistan Hükümetini tekrar uzlaşmaz davranışlara götürdüğünü, Türk Hükümetinin masaya oturmadan peşinen birçok tavizlerde bulunmaya hazır olduğunu ilân etmesiyle, 12.000 Yunan vatandaşı için tatbik edilecek olan kararların kısmen durdurulduğunu ifşa edilmesini "pişmiş aşı soğuk su katmak" olarak gördüğünü, 8 Ağustosta verilen kararların ve kazanılan kuvvetli durumun bir müddet daha devam etmemesinin doğru olmadığını belirttiğinden sonra, "Geçen Aralık ayından beri ilk defa olarak elimize iyi bir fırsat geçirmiş-tik. Aynı fırsatı bir kere daha elde etmemiz çok şüphelidir. Çünkü, bir defa, karşımızdakilere yeni taktik ve tedbir imkânları verdik. İkinci olarak, 8 ve 9 Ağustos'ta Sovyet Rusya'dan belirli bir tepki görmediğimiz halde, şimdi bu devleti de Makarios'a karşı angaje bir duruma soktuk... Sovyetlerin bu şekilde davranışında, bizim gerileme yapmamızın büyük etkisi olduğunu her halde inkâr edemeyiz." diyerek "Türkiye Kıbrıs meselesinde şimdiye kadar ne kaybettiyse, çizdiği zikzaklardan kaybetmiştir." diye yazısına son vermektedir.

24 Ağustos tarihli ULUS'ta Cihad Baban, "Kıbrıs Batı savunması için lüzumlu bir üstür. Kıbrıs Türkiye'nin savunması için de lüzumlu bir topraktır. Türkiye'nin NATO bünyesi içinde samimi olarak hizmet etmesi bu Adanın ENOSİS'e kurban edilmemesi için kâfi bir sebeptir." diyor.

MİLLİYET'te Safa Reisoğlu, "Tarih, Kıbrıs anlaşmazlığı gibi mahiyeti ve çözüm yolları itibarıyla nisbeten basit bir meselenin dünya barışını tehdit eden bir devreye ulaşmasını, herşeyden önce, milletlerarası teşekküller ve büyük devletler için cesaretsiz ve samimiyetten uzak davranışlar bütünü olarak kaydedecektir." diye yazmaktadır.

VATAN'daki başyazısında Naim Tiralı, "Kıbrıs'ta iki cemaati birbirine düşüren ve bunca can kaybına sebep olan anlaşmazlık, ahmaklık, Batı blokunun bir iç meselesi olarak tatlıya bağlanamazsa, bundan sadece Kıbrıslı Türklerle Rumlar, Türkiye ve Yunanistan zararlı çıkacaktır, bundan bütün dünya zararlı çıkacaktır." diyerek müttefiklerimizi anlayış davet etmektedir.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, "Makarios'a karşı Rusya'nın gösterdiği yakınlığın vereceği neticeleri — ister Amerika'nın uyar-masıyla, ister baskısıyla olsun — nihayet farkedilen Papandreu, şimdi kaçırılmakta olduğu ipin ucunu tekrar yakalamak için uğraşmaktadır." diyor.

25 Ağustos tarihli MİLLİYET'in "Durum" sütununda, Kıbrıs meselesinin on gün içinde bir neticeye bağlanmasının gerektiği ve sebepleri 4 madde halinde sıralandıktan sonra, "Sonbahara mesele halledilmeden girilirse şimdi hissedilmeyen birçok güçlükler ortaya çıkacak, hele kış yaklaştığında önlenmesi zor felâketlerle karşılaşılacaktır." denilmektedir.

26 Ağustos tarihli CUMHURİYET'teki yazısında Prof. Dr. Fahir H. Armaoğlu, Kıbrıs meselesindeki son gelişmelerin, Bombardmandan sonra hemen bir çıkarma yapmamız gerektiğini düşünenlere hak verdiğini, böyle bir çıkarma olacağını dünya devletleri gibi Yunanistan'ın da beklediğini, Rusya'nın Kıbrıs'a iktisadi yardımdan başka bir yardım şekline başvurmasının İngiltere ve Amerika'yı karşısına getireceğini, bu sebeple en çok silâh yardımı yapılabileceğini, Sovyetlerin Kıbrıs meselesinin içine çekilmesinin ortağı karıştıracığını, buna mukabil, Türkiye'nin durumunu belki de kuvvetlendireceğini söylediğinden sonra, "NATO'nun sağ kanadını bu hale getiren, başta Amerika olmak üzere müttefiklerimizdir. NATO'nun sağ kanadını sağlamlaştırmak Türkiye'nin görevi değildir. Görev ve sorumluluk bütün ağırlığı ile, buna önem verenlerin sırtında bir kambur gibi durmaktadır." diyerek, Türk politikasında bundan sonra bazı manevralara başvurmak gerektiğini, bunun için ilk olarak, "Komünist Çin'in tanınmasını", sonra "Balkan politikamıza yeni bir şekil vererek Bulgaristan ve Romanya ile münasebetlerimizi canlandırarak", "İsrail ve Arap devletleriyle olan münasebetlerimizi gözden geçirmek" yoluna gidilmesi gerektiğini salık vermektedir.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
ONBEŞ GÜNLERE KARAŞSIZ SİYASET ENİSİSİ KÜLTÜR DEĞERİ

BU SAYIDA

Başyazı

Müttefikiz, Peyk Değil

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

- Karar Verme İrademiz Vardır
- Siyasi Hükümlülerin Tahliyesi
- Duraklamaya Karşı Para ve Kredi Tedbirleri
- Devlet Proje Bürosu Kurulacakmış!
- Güney Vietnam'da Askeri Rejimin Sonu mu?
- Sukarno ve Malezya Federasyonu

İNCELEMELER :

- Sosyal Güvenlik Sistemine Doğru
Cahit TALAS

SERBEST SÜTUN :

- Zamana Ayak Uyduramayan Gazetecilerimiz
M. Hadi İLBAŞ

OKURLARIN FORUMU :

- Konut Kavramı İçin Toplumsal ve Törel Belirticiler (G. A.), — Kıbrıs ve Batı (M.A.K.)

NE DİYORLAR

- De Gaulle ve Anglo - Saksonlar - III
David SCHOENBRUN
- Romanya Sovyetler Birliğinden Uzaklaşıyor
Bernard FERON

KÜLTÜR VE SANAT

- Yeni Yorumlar
Mehmet SEYDA
- Onaylanmayan Yasa ve Yabancı Vergi Sistemi
Mehmet Metin NİGAR
- Kurultayın düşündürdükleri
Kaya ÖZSEZGİN
- Bibliyografya
Derleyen: S. N. ÖZERDİM

Müttefikiz, Peyk Değil

Atlantic City'de toplanan Amerika Birleşik Devletlerinin, iktidar partisi, Demokrat Partinin açıklanan seçim beyannamesindeki dış politika ile ilgili kısımda şu cümleler vardır. "Sulh yolunda sarf edilen gayretler, son derece yüksek bir anlayış, zekâ, basiret, sarıh ve geniş, bir uzak görüşlülük, kuvvetli bir realite duygusunu gerekli kılmaktadır." Bu ifadelerle söylenmek istenen, Mr. Johnson idaresinin, bu vasıflara sahip olduğudur. Ama, Kıbrıs meselesinin, Amerika'nın tutumuyla, daha doğrusu meseleyi ele alış tarzıyla, son aldığı seyir, Mr. Johnson idaresinin seçim beyannamelerinde, sayıp döktükleri bu vasıflardan pek azına sahip olduğunu göstermektedir. Amerikan idarecilerinin, milletlerarası meselelere bakış açısı, onları ele alış tarzı ve çözüm metodları, 1839 da, ALEX DE TOCQUEVILLE'in şüphelerini haklı kılacak biçimdedir. Tocquevil, "Bugün, Amerika'nın dış politikasını idarede, ne derece basiret gösterebileceğini incelemek güçtür. Bu sebeple, onun dostları ve düşmanları, bu konudaki hükümlerini geleceğe saklamak zorundadırlar." demişti. Fransız düşünürü bu satırları yazdığı zaman, Amerikan dış politikasındaki basiret hakkında hüküm vermekte, acele edilmemesini tavsiye etmekte haklı idi. Çünkü, o zamanlar, Amerika Birleşik Devletleri, millet olarak henüz çocukluk devrini yaşıyordu. Ama, o günden buyana 125 yıl geçti, Amerika iki dünya savaşı geçirdi, İkinci Dünya Savaşı sonrası, hür dünyanın liderliğinin sorumluluğunu yükledi, artık bu çocuğun büyüdüğünü, olgunluk çağına eriştiğini, milletler kabul etmek zorundadırlar. Bu bakımdan, artık onun dış politikasını idaresindeki basiret derecesi hakkında hüküm verebiliriz.

Kıbrıs için, Dean Acheson'un hazırladığı teklif, taraflarca üstünde müzakere edilir bir zemin olarak kabul ediliyordu. Çünkü bu teklif tarafların isteklerini telif eder biçimdeydi. Bir taraftan ENOSİS'i, diğer yandan taksimi kapsar bir görünüş taşımaktaydı. Türkiye ile Yunanistan arasında, uzun süredir tesis edilen sulhün, bu iki devlet arasında gayet ince bir muvazene üzerine in-

şa edildiğini bilen ve idrak eden, bir görüşün mahsulü gibi idi. Bu ihtilâfta Türkiye, baştan beri, iki şeyin üstünde ısrarla durmuştur. Birisi Ada Türklerinin emniyeti, diğeri Türkiye'nin güvenliği meselesidir ki, ikisi de Türkiye için aynı derecede hayati önemdedir. Türkiye, bu muvazenenin kendisi aleyhine hiç bir bahane ile bozulmasına razı olamaz. Fakat, tarafların ihtiyaçlarını karşılayan Acheson teklifleri, Başkan Johnson tarafından, tamamen Arşövek'in arzusunun uygun biçime getirildikten sonra, pek kaba tarzda Türkiye'ye sunulmuştur. Yunanistan'ın Türkiye aleyhine toprak genişlemesi, Amerikan eliyle gerçekleştirilmek istenmektedir. İki devlet arasındaki hassas muvazene, Türkiye aleyhine bozulmaktadır. Bunu ne İnönü, ne de kimse kabul edemez. Asıl esef edilecek bir husus ta, Amerika'nın arzusunun Türkiye'ye kabul ettirmek için seçtiği yoldur. Bu tutum Atlantik ittifakının manevî temellerini yok etmektedir. Başkan Johnson, dünyanın tiksindiği Arşövek Makarios'un şantaj politikasını, Amerikan politikasında da bir temel unsur yapmak istemektedir. Şüphesiz, Türkiye'ye karşı kullanılmak istenen bu metod, yalnız Atlantik İttifakı içinde değil, dünyanın her tarafında, Amerika'nın münasebetlerini sarsacak, zehirliyecektir.

Başkan Johnson, arzusunun Türkiye'ye dikte ettirmek için, Türkiye'nin; Rusya karşısında yalnız bırakılacağı, askerî ve ekonomik yardımın kesileceği tehdidini savurmakta, bu satırlar yazıldığı âna kadar tekzip edilmeyen bir habere göre de, budalalığını İnönü yerine başka başbakanlar aramak gibi, bir takım had-dini bilmezliklere kadar götüren, gizli tertiplere de girişiyor. Bu çok vahim bir davranıştır ki, Türk halkını hiç tanımayan, kendini bilmez, vekardan yoksun, başka milletlerin vekarına saygısızlığı şiar edinenlerin dahi, girişemeyecekleri bir cüretkârlıktır. Yalnız bu olay, Türk milletini en müfrit tutuma itecek, Türk - Amerikan münasebetlerini tamamen ters çevirecek bir şeydir. Bizim için aydınlığa çıkmasına mutlaka ihtiyaç olan bir konudur. Hattâ Kıbrıs'tan

bile daha önemli bir husustur. Türkiye, Güney Vietnam değildir, Türk milleti de çok haysiyetli bir millettir. Amerika'nın bunu, bu güne kadar öğrenmesi gerekirdi.

Sovyet tehdidine karşı kurulmuş bir ittifakta, ittifak üyelerinden biri, Sovyetler tarafından tehdit edilecek, bu ittifaktan ses gelmeyecek, ittifakın üyelerinden birisi aleyhine toprak genişlemesi politikası güden, bir üyenin bu politikası, ittifakın lideri tarafından, ekonomik ve askeri yardımın kesileceği şantajı ve baskısıyla kabul ettirilmek istenecek, daha ileri gidilerek, Amerikan arzusu yerine getirerek adamları Türkiye'de iktidara getirme tertiplerine girişilecek bu ne biçim ittifak, dostluk anlaşmasıdır sorabilir miyiz? Stalin'in vaktiyle peyklerine karşı yürüttüğü bu politika, demirperde gerisinde bile modası geçmiş, terk edilmiştir. Khrushchev bile bu metodu, bugün peyklerine karşı kullanmamaktadır. Amerika, Atlantik Paktı üyelerini, müttefik olarak mı görmektedir, yoksa peyk mi? Meselenin özü şimdi bu noktaya gelmiştir.

Ondokuz tarihli Times gazetesinde Ankara muhabiri, Musul meselesini salık vermekte, adeta askerî ve ekonomik yardımların kesileceği tehdidiyle, Türkiye'ye istenilenin kabul ettirileceği telkin edilmektedir. Eğer, gerçekten Anglo-Saksonlar bu gibi adamların tavsiyeleriyle, Orta-Doğu politikalarını yürütüyorlarsa, sonu gelmeyecek hüsrانlarla karşılaşacaklarına hiç şüphe etmesinler. Unutmasınlar ki, gerek iki ay önce The Observer gazetesinde yayınlanan Nâsırla yapılan bir mülâkatta, gerekse onaltı tarihli The Sunday Times'te, Lord Thomson'un Khrushchev ile yayınlanan mülâkatında, her iki zâtın da işaret ettiği husus, Türkiye'ye müteveccih değildir. Doğrudan, doğruya Anglo-Saksonların Orta Doğudaki menfaatlarını tehdit etmektedir. Orta Doğudaki bu iki millete ait üslerin tasviye edilmesi istenmektedir. Yani, bu üslerin Orta Doğuyu, Anglo-Sakson nüfus bölgesinde tutmak için kullanıldığı söylenmektedir. Görülüyor ki mesele, bir cephesiyle gelip Orta Doğuda, Anglo-Sakson nüfuzunun tasfiyesine dayanmaktadır. Bu bölge devletlerinin, Türkiye'ye karşı bugün taşıdığı his-

ler, tamamıyla bizim, Anglo-Saksonların tarafını tuttuğumuz inancından doğmaktadır. Bu durum karşısında, yirmiüç tarihli The Sunday Times'te Kıbrıs'ın, Kral Kostantin'e, Enosis yolu ile bir çeşit düşün hediyesi olarak verileceği sevinci, kendi menfaatleriyle ne derece bağdaştığını sormak onlara düşmektedir.

Türkiye basiretle sulhçu yolların hepsini tecrübe etmektedir. Bu bir zaaf değildir. Bu basiret ve aklın yoludur. Eğer dostlarımız, bunu zaafı-

mıza atfediyor, Türkiye'ye Stalin'in peyklerine yaptığı biçimde, her istediklerini dikte edeceklerini sanıyorlarsa, aldanıyorlardır. Bu biçimde yürütülmek istenen bir politikanın, bilgi, basiret, geniş ve uzak görüşlülük ve realizmden yoksunluğuna hüküm vermekte, bütün dünya gecikmeyecektir. Böyle bir hükümden ise, samimiyetle söylemek isteriz ki dostlarımızın yalnız bu bölgede değil, dünyanın her köşesindeki menfaatleri geniş ölçüde zarar görecektir.

Onbeş Günün Notları

Karar Verme İrademiz Vardır

İç ve Dış Basın ve Ajans haberlerine bakılırsa, Cenevre görüşmeleri çetin bir çıkmaza girmiş görünmektedir. Yine bu haberlere göre, gayriresmî aracı rolü oynayan Amerika Birleşik Devletleri, Yunan isteklerini kabul ettirmek için, Türkiye üzerinde şiddetli baskı yapmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinin baskısını, Türkiye'ye yaptığı askerî ve ekonomik yardımı keseceği tehdidine kadar ileri götürdüğü, bu haberler arasında yer almaktadır. Görüşmelerin gizliliğine son derece sadakat gösteren hükümet, dış çevrelerden sızan bu haberleri teyit etmemiş ise de, tezkîp de edememiştir. Görüşmeler büyük bir gizlilik içinde yürütüldüğü için, bu haberlerin doğruluk derecesini kestirmeye imkân olmadığı gibi, buna dayanarak da yorumda bulunmak ve kesin bir tutuma yönelmekte mümkün değildir. Bu böyle olmakla beraber, son günlerde Hükümet çevrelerine hâkim olan sınırlılıkta gözden kaçmamaktadır. Hükümet çevrelerine hâkim olan sınırlılığın, Amerika Birleşik Devletlerinin tutumundan doğduğu kanaati yaygındır. Bu kanaatin sonudur ki, öteden beri, Hükümetin müzakereci ve serin kanlı politikasından memnun olmayan, daha ileri hareketler talep eden çevreler, bugüne kadarki iddialarının doğrulandığını daha açık ve sert bir dilde ifade etmektedirler. Bu çevreler, Hükümetin Kıbrıs üzerinde mahdut hedefli hava faaliyeti kararını yeterli bulmamakta, bu faaliyeti hem daha yaygın biçimde yapmadığı, hem de hava faaliyetini diğer askerî hareketlerle ileri götürmediği, hiç olmazsa bunu bir süre daha devam ettirmemesi için Hükümeti suçlamakta, bugünkü Amerika'nın ve Yunanistan'ın tutumunu, hata olarak gördükleri Hükümetin bu kararına atf etmektedirler. Son hava faaliyetinin sağlayacağı sonuçların, Hükümetin kararlı, çekingen, zigzaklı politikasının sonunda yitirilmiş olduğunu ifade edenlerin, Amerika Birleşik Devletleriyle olan münasebetlerin, bir revizyona tâbi tutulmasını da istedikleri anlaşılmaktadır. Bütün bu

iddia ve ithamları incelemeyen önce, şu yönü işarette fayda vardır. Meselelere, ne kadar haklı olunursa olunsun, sınırlılık için de sıhhaî bir teşhis koymak mümkün olmadığı gibi, bunun sonucu sıhhatli bir çözüm yolu da bulmak mümkün değildir. Bu çevrelerin memlekette azınlıkta olduklarını söylemek mümkün olmadığı gibi, dostların tutumundan haklı olarak incinmelerini ve infiallerini de mazur görebiliriz. Ne var ki, şu yönü de açıkça ifade etmek gerekmektedir. Bir müzakerenin düz bir çizgi takip edeceğini düşünmek de fazla hayal olur. Elbette bir müzakere çeşitli dalgalanmalar geçirecektir, ve her dalgalanmayı bir sonuç olarak alıp, hükme varmak tasvip edilecek bir davranış tarzı olamaz. Serin kanlılığımızı sonuna kadar muhafaza etmeliyiz ve bunu muhafaza eden hükümeti hatalı bulmak mümkün değildir. Bu sükûnet içinde meseleyi incelemeliyiz. Dikkatle bakılırsa, Hükümete yöneltilen suçlamaların, sükûnetle, ciddi bir incelemenin sonucundan çok, infial ve kızgınlıkla yapıldığı gözden kaçmayacaktır. Biz bugün serin kanlılığımızı yitirmemesi tavsiye etmekte ve acele hükümlere varmadan kaçınarak, serin kanlı meselelerin üstüne eğilmemizin lüzumuna inanmaktayız.

Bu genel mülâhazalardan sonra, hem hükümetin bugüne kadarki politikasını, hem de yukarıda işaret ettiğimiz iddiaları inceleyerek bir sonuca ulaşmak istiyoruz.

Geçen Aralık ayından bu yana, Türk Hükümetinin politikasını gözden geçirirsek, söylendiği gibi bu politikanın zigzaklı, ilerleme ve gerilemelerle dolu olduğu pek söylenemez. Aralık ayında, Arşövek Makarios Türk cemaatını toptan yok etmek tehdidiyle bir katliama girişerek, tek tarafî Anayasayı iptal ve bu Anayasanın bir parçası olan anlaşmaları bertaraf etmek istemişti. Fakat dünya kamu oyu bu gerçeği kabul etmemiş, patlamanın Arşövek'in kontrolü dışında husule gelmiş geçici bir şiddet hareketi olduğu ve Arşövek idaresinin bu şiddeti önleyemediği, kontrolü sağlayamadığı,

sağlamak gücünde bulunmadığı kanısı yaygındı. Dört Mart tarihli Güvenlik Konseyi, dünya devletlerine hâkim olan bu kanı altında toplanmış ve alınan kararlar son zamanlara kadar, bu açıdan yürütülmüştür. Türk Hükümeti, Kıbrıs'taki gelişmelere göre safha safha politikasını yürütmüştür. İlk anda, Arşövekten şiddetin durdurulması ve düzenin yeniden tesisi istenmiştir. Arşövekin buna yanaşmaması, dünya kamu oyununda bir türlü anlaşılammıştı. Hükümet bu durum karşısında bir yandan, Arşövek'in gerçek niyetlerini dünyaya anlatmaya çalışarak, dünya kamu oyunu hazırlamaya çalışmış, bir yandan da, bu katliâmın baş tertipçisi olarak arşöveki dünyaya takdim ederek, onun gerçek yüzünü ortaya koyacak bütün sulhu yollara baş vurmuştur. Kıbrıs'taki mevcut idareden katliâmın durdurulmasını ve nizamın tesisini istemiştir. Tesis etmediği için, dünya kamu oyununa göre tesis edemediği için, ne kalıyordu ise o yola baş vurmuştur. Bu yol tekti. Garantör devletlere baş vurarak müşterek harekete geçmeyi istemek, bu yoldan katliâmı önlemek ve nizamı tesis etmek. Bunun dışında bir yol tutamazdı ve bunu haklı da gösterecek imkânları yoktu. Bu yolu tuttu ve garantör devletler yanaşmayınca, anlaşmanın verdiği tek taraflı harekete geçme şıkkı kalıyordu, bu sefer o yola başvurdu. Sonuç bilindiği gibi İngiliz hareketi ve meselenin Birleşmiş Milletlere intikal ettirilmesi oldu. Bu süre içinde Türk hükümetinin politikası şöylece özetlenebilir. İçeride, katliâmı önlemeyi ne yolda olursa sağlamak, Türk soydaşlarının içeride çöküntüsüne imkân vermemek. Bu her çeşit yardımlarla sağlanmıştır. Müzakere yoluyla meseleye çözüm aramak ve gerektiğinde, kuvvetle bu müzakereyi desteklemek. Fakat müzakerecinin birinci safhası çok değişik olmuştur. Arşövek'in gerçek niyeti anlaşılmadığı için, esas istikamet adada bozulan nizamın yeniden tesisine yönelmişti. Türkiye de başka bir yol tutamazdı, o taktirde bahane arayan ve adayı işgal için, olayları tahrik ettiğimiz hakkındaki Rum iddialarına malzeme temin etmiş olurduk.

Beklemek, Arşövek'in gerçek yüzünü ortaya koymasını kollamak zorundaydık. İkinci safha bu bekleme süresidir. Arşövek idaresinin, asker toplaması, Yunanistan'ın gizlice adaya asker sokması, açık-gizli silâh ve mühimmat yığınağı, hep yukarıda işaret ettiğimiz veya öyle gösterilen düşünce ile Birleşmiş Milletler Barış Gücüne hoş görüldü, kolaylaştırıldı. Yani, bütün cinayet, yağma, çapulculuklar Arşövekin kontrolü dışında oluyordu. Eğer, Arşövek yeterli kadar kuvvetlenirse, bunların önüne geçebilirdi. Bu mazeretle, Hükümetimizin, adaya silâh sevki ve gizli asker sokulması, adada mecburi askerlik ihdasının, anlaşmalara aykırı olduğu, bunun Türk topluluğunu imha için yapıldığı iddia ve ikazlarına kulak tıkandı. Çıkartma teşebbüsleri dostların talepleriyle durduruldu, görüşmelere yeni bir yön verildi. Bu teşebbüsleri önleyenler, meseleye müzakere yoluyla bir çözüm bulmak için ciddi sorumluluklar yüklediler. Bu safhada, Arşövek idaresi yeni imha hareketlerine girişti.

Erenköy'e sıkışan soydaşlarımızı, insanlık dışı bir katliâmı yok etme hareketi karşısında, havadan gerekli faaliyette bulunmak zorunda kaldı. Şimdi yukarıda işaret ettiğimiz gibi bunu yeterli bulmayan, daha ileri hareketler isteyenler, müzakerelerin aldığı son seyir üzerine, büyük bir fırsatın kaçırıldığını da ifade etmektedirler. Bu iddiayı doğru veya yanlış olarak tanımlamak için, hareketin gayesi ve ulaşılan sonuçlara bakmak gerekir. Bir kere, hava hareketi bu katliâmı önlemiştir, sonra müdahale hakkını tereddütsüz tescil etmiştir ki, meseleye müzakere ile bir çare bulunmazsa, Türkiye'nin daha ileri tedbirlerine zemin hazırlamıştır. Çünkü, son hareketimiz, bir bölgede yok edilmek istenen soydaşlarımızın âkıbetine seyirci kalmayacağımızı herkese anlatmıştır. Eğer, adadaki iktisadi abluka devam eder, mesele müzakere ile bir sonuca bağlanmazsa, bir gün abluka altındaki Türkler, bu ablukeyi kuvvetle yarma teşebbüsüne girişebilirler. Bu takdirde, adanın her yanında, Arşövek idaresi katliama girişebileceklerdir ki, Türkiye son hava hareketinin temelinde yatan, aynı sebeplerle bütün adada hava faaliyetinde bulunmak ve çıkartma da yapmak zorunda kalacaktır ki, bunun da hakkımız olduğu bir önceki faaliyetimizle tescil edilmiştir. Görülüyor ki kaçmış bir fırsat da yoktur. Son hava faaliyeti Türkiye'nin, Birleşmiş Milletlerde elini kuvvetlendirmiş, müzakereleri süratlendirmiştir. Nihayet, bombardımanı gayesi dışına taşıyıp, sivil halka teslim ederek itham ettiklerimizin yolunu tutamazdık. Bu bombardıman, meselenin bünyesinde taşıdığı tehlikeyi herkesin gözü önüne sermiş, Arşövekin istediği an müzakereleri, bir katliama başlayarak sabote edeceği gerçeğini ortaya koyarak, artık onun rızasını aramadan, onun dışında meseleyi bir sonuca ulaştırmak gerektiğini kabul ettirmiştir. Bir olmuş, Yunanistan müzakereye oturmuştur. Arşövek bir kenara itilmiştir. Kimsenin ciddi olarak onu muhatap aldığı söylenemez. Biz, müzakereyi red edemedik. Birinci süredeki müzakerele korkudan oturduğumuz intibayı da vardı. Bu sefer müzakereye oturmakla şunu ortaya koyduk ki, «Korkuya dayanan bir müzakereyi red ederiz, fakat müzakereden de korkmayız.»

Siyasî Hükümlülerin Tahliyesi

Geçen hafta, basında, siyasî hükümlülerin tahliyesi konusunda çeşitli haberler çıkmıştır. Kıbrıs meselesinin Türk kamu oyunun ilgilendiği tek konu olmakta devam etmesi, siyasî hükümlülerin tahliyesi için gereken alâkayı toplamasına mani olmuştur.

Siyasî suçluların, âdi suçlulardan farklı durumları olduğu bütün dünyada kabul edilen bir gerçektir. Siyasî suçluların belli bir siyasî kanaat ve görüş yüzünden veya bu görüşün uygulanması sebebiyle cezalandırıldıkları nazara alınır, siyasî suçluların âdi suçlulardan ayrı bir muamele görmesini tabii karşılamak lâzımdır. Ceza nazariyecileri ve tatbikatçıları siyasî hüküm-

lülerin âdi hükümlülerle birlikte mütalâasını ve eşit derecede suçlu sayılmasını hiç bir zaman kabul etmemişlerdir. Zaten bütün dünyadaki tatbikat siyasî suçluların cezalarının tamamen infaz edildiği hususunda pek az misâl vermektedir. Yalnız demokratik ülkelerde değil, hattâ totaliter memleketlerde dahi şartlar elverişli hale geldiğinde siyasî suçluların tahliyesi yoluna gidildiği bir vaka vardır. Bu sebepten Yassıda hükümlülerinin de şartlar elverişli hale geldiği zaman tahliye edilmelerini, vatanşahlar arasındaki siyasî kutuplaşmaları ve husumeti azaltıcı bir tedbir olarak değerlendirmekte hata yoktur. Ancak unutmamak lâzımdır ki, siyasî hükümlülerin af yoluyla tahliyesi herşeyden önce siyasî bir tasarruf niteliğini taşımaktadır. Af hususundaki inisiyatifin hükümet elinde bulunması bir bakıma zaruridir. Çünkü ceza siyasetinin uygulayıcısı hükümettir ve özellikle bir siyasî affın ne türlü tepkilere sebep olacağını en iyi hesaplayabilecek organ gene hükümettir. Adalet Bakanı Sedat Çumralı'nın siyasî hükümlülerin affı ile ilgili bir tasarrufların Millet Meclisine sunulacağı hususundaki bazı haberler dolayısıyla verdiği demec, siyasî hükümlülerin affı hususunda hükümet tarafından girişilen bir teşebbüs olmadığını ortaya koymuştur. Şu halde siyasî mahkûmların tahliyesi olağanüstü af yoluyla değil, fakat normal ve hukukî usullerle gerçekleştirilecektir.

Adi olsun, siyasî olsun bütün mahkûmlar bizim hukuk sistemimize göre üç ayrı usule göre tahliye edilebilirler.

Bunlardan birincisi meşruten tahliye sistemidir. Türk Ceza Kanununun 16 ve 17 nci maddelerine göre cezalarının bir kısmını çeken ve «iyi hal» sahibi oldukları tesbit edilen hükümlülerin, hükümlülük müddetinin bitmesinden önce şartlı olarak salıverilmeleri caizdir. Mahkemelerce verilen meşruten tahliye kararlarının Adalet Bakanının tasvibi ile uygulanacağı Ceza Kanununun mevkiî mer'iyete vaz'ı hakkındaki kanunda belirtilmişti. Ancak bu hüküm antidemokratik ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine aykırı görülerek Anayasa Mahkemesi tarafından bu yakınlarda iptal edilmiştir. Dolayısıyla meşruten tahliye işi tamamen hukukî bir muamele haline gelmiş ve siyasî bir organ durumunda bulunan Adalet Bakanının tahliye işine müdahalesi önlenmiştir.

İkinci usul hasta mahkûmların cezalarının, iyileşmelerinden sonraya bırakılmasını ve bu durumdaki mahkûmların tahliye edilmelerini öngörmektedir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 399 uncu maddesine göre «Aklı hastalığa tutulan mahkûmlar hakkındaki hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı iyileştikten sonraya bırakılır. Diğer bir hastalık dahi hürriyeti bağlayıcı bir cezanın infazı hâlinde mahkûmun hayatı için kat'i bir tehlike teşkil ediyorsa bu hastalıkta dahi aynı hüküm tatbik olunur.» Cumhuriyet Savcıları bu hükme dayanarak, mahkûmiyetinin süresi ne olursa olsun, cezasının infazı hayatı bakımından kat'i bir tehlike doğuran her mahkûm hakkındaki cezanın infazını geriye bırakabilirler. Tabiiyatıyla bu şekilde tahliye edilen bir mah-

kümun sağlığı düzelir düzelmez ceza evine tekrar sokulması gerekir.

Üçüncü usul Cumhurbaşkanının sahip olduğu af yetkisine taallük etmektedir. Anayasamızın 97 nci maddesinde Cumhurbaşkanının «sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını hafifletebileceği veya kaldırabileceği» zikredilmiştir. Bu şekilde Cumhurbaşkanı da sakat, hasta veya kocamış mahkûmların cezalarını ya tamamen veya kısmen ortadan kaldırmak yetkisini kullanabilmektedir. Ancak bizim memleketimizde Cumhurbaşkanları bu yetkilerini nadiren kullanmışlardır.

Büyük kısmı Kayseri Cezaevinde bulunan Yassıada hükümlülerinin çoğunun yukarıda belirttiğimiz meşruten tahliye usulüne göre tahliye edilecekleri anlaşılmalıdır. Meşruten tahliyeden faydalanamayacak olan müebbet hapis hükümlülerinden hasta olanların da Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 399 uncu maddesine göre tahliye edilmeleri veya Cumhurbaşkanınca affedilmeleri yoluna gidilebilir. Ancak bu yollarla yapılacak tahliyelerin memleket içindeki huzuru bozucu ve siyasî havayı bulandırıcı bir istismara sebep olmamasını samimiyetle temenni ederiz.

Duraklamaya Karşı Para ve Kredi Tebirleri

İçinde bulunduğumuz konjonktürün hakiki mahiyeti tamamen teşhis edilememiştir. İktisadî faaliyetlerde geçen seneye nazaran bir yavaşlama olduğu muhakkaktır. Bu yavaşlamaya, durgunluk, resesyon ve hattâ deflasyon isimleri verilmiş ve hükümet, durumu düzeltmek için bazı para ve kredi tebirleri almak zorunluğunu hissetmiştir. Bu tebirler piyasadaki kredi hacmini ve tedavüldeki banknot hacmini arttırmaya matuftur.

Bu tebirlerin gayelerine erişip erişimyeceği, millî istihsal ve iktisadî faaliyetler hacminde sür'atli bir artışa yol açıp açmayacakları henüz meçhuldür.

Aslında, geçen sayımızda neşredilen bir incelemede, Gürkan Çelebican'ın belirttiği gibi, sanayi ve diğer iktisadî faaliyet kollarında son aylarda hareketlerin ne şekilde olduğunu kesin olarak bilmiyoruz. İktisadî faaliyetlerde hissedilen yavaşlamanın ölçüsü nedir, sadece bir yavaşlama karşısında mı bulunuyoruz yoksa genel olarak, bir gerileme mi vardır, bunu kesin olarak bilmiyoruz. Bir yavaşlamanın mevcut olduğu keyfiyeti üzerinde az çok mutabakat olmakla beraber, bu yavaşlama ne dereceye kadar ekonominin dışındaki sebeplerden (Kıbrıs buhranı, harp tehlikesi, Yunan tebasının İstanbul'dan çıkarılması gibi) ileri geldiğini, ne dereceye kadar ekonomik faktörlerden (1954-1958 enflasyonu esasında eğri temellere dayanan faaliyetlerin tasfiyesi, 1964 te zirai istihsalın, 1963 ün rekor seviyesinin biraz altında bulunması ve 1964 te âme harcamalarının duraklaması gibi) ileri geldiğini de kesin olarak bilmiyoruz.

Bu şartlar altında iktisat ve para politikasını yürütmek çok zordur. Yavaşlama büyük ölçüde ekonominin dışındaki faktörlerin etkisiyle vuku buldu ise, o takdirde bu faktörlerin kaldırılması veya hafifletilmesi akabinde, yine kendiliğinden iktisadî faaliyetlerin hızlı bir şekilde gelişmesi beklenebilir, fakat arada, ekonomiyi canlandırmak için fazla yüksek dozda para ve kredi zerketmiş olmanın da mahzurları ortaya çıkabilir ve aşırı likidite, bir enflasyonist temayül şeklinde kendini gösterebilir.

Yok, hakikaten bu günkü konjonktürü tevlit eden sebepler büyük ölçüde ekonominin içinden geliyorsa, o takdirde teklif edilmeğe başlanan yeni para ve kredi politikası daha yerinde bir tedbir olarak görünür. Harcama seviyesini yükseltmek ve likiditeyi arttırmak suretiyle iktisadî faaliyetler hacmini arttırmaya çalışmak icabeder.

Bu iki teşhisten hangisi doğrudur, bunu katıyette ifade etmek imkânsız olmakla beraber, kanaatimiz, daha ziyade birinci izah şeklinin doğru olduğu merkezindedir. Yavaşlamanın, ekonomik sebeplerden ziyade ekonomi dışındaki sebeplerden ileri geldiği düşüncesindeyiz. Ekonomik sebepler bu yavaşlamayı doğuracak kuvvette görünmemektedir. Bizde uyanan bu intiba, hâlen ekonomide paranın iddihar edildiğine, fertler ve teşebbüslerin, ellerindeki likit imkânları sarfetmiyerek bunları ihtiyat olarak yanlarında bulundurmak istediklerine dair kuvvetli emarelere dayanıyor. Başka emareler, ekonomideki banknot hacmiyle mevduat hacmindeki gelişmelerdir. Diğer bir deyimle, ekonomide para vardır, likit imkânlar mevcuttur fakat beliren tereddütler ve kötü ihtimaller dolayısıyla, bu imkânlar, ister yatırım harcaması, ister istihlak harcaması şeklinde olsun, eski hızla sarfedilmemektedir.

Vadeli-vadesiz toplam olarak tasarruf mevduatı Mart 1964 le, Aralık 1963 e nazaran, ancak 50 milyon lira artarak, 6603 milyon liradan 6653 milyon liraya çıkmıştır. Diğer taraftan, vadeli-vadesiz toplam olarak ticarî mevduat, aynı devrede, 200 milyon lira azalarak, 2015 milyon liradan 1815 milyon liraya düşmüştür. Temmuz ayına kadar bu temayülün devam ettiği ve tasarruf mevduatı ile ticarî mevduat toplamında kayda değer bir gelişme olmadığı anlaşılmaktadır.

Buna mukabil tedavüldeki banknot hacmi sür'atle artmaktadır. Aralık 1963 te 5400 milyon lira civarında olan banknot hacmi, Mart 1964 te 5600 milyon liraya yükselmişti. Marttan beri yükselme devam etmiş ve 15 Ağustosta banknot hacmi 6 milyon lirayı bulmuştur. Şunu da kaydetmeliyiz ki bizim ekonomimizde banknot hacmi hızlı olarak arttığı mevsim umumiyetle senenin ikinci yarısıdır. Binaenaleyh, sene sonuna kadar banknot hacminin daha çok artması beklenebilir.

Banknot hacmi ile mevduat hacmindeki gelişmelerden çıkarılabilecek netice, önemli hacimde (600-700 milyon lira) para miktarının, fertlerin ve teşebbüslerin likit rezervlerine ilâve edilmiş olduğu hususudur. İddihar edilerek sarfedilmeyen bu meblâğların, daha ziyade ekonomi dışındaki faktörlerin tesiriyle tutulduğu kanaatindeyiz. Fertlerin ve teşebbüslerin para rezervlerini bu tarz-

da ve bu ölçüde arttırmalarını, normal iktisadî sebeplerle izah etmek, kanaatimizca, imkânsızdır.

Şu halde, normal şartlar avdet edince, fertler ve teşebbüslerin para ihtiyatlarını tekrar normal seviyeye düşürmeleri, bunları mevduat yolu veya yatırım ile istihlak harcamalarını arttırarak, piyasa deveranına sokmaları beklenebilir. Bu hareket, Kıbrıs buhranının şu veya bu şekilde bir neticeye bağlanmasından sonra başlayacaktır.

Yukarıdaki şekilde düşündüğümüz takdirde, yeni para ve kredi politikasında ihtiyatlı davranmamız lüzumu ortaya çıkar. Para ve kredi hacmini bir miktar genişletmek için belki ortada makul sebepler vardı. Fiyatların düştüğü ve atıl istihsal kapasitesinin mevcut olduğu bir ortamda, bu politikanın bir dereceye kadar müspet bir etkisi olabilir. Bir dereceye kadar diyoruz, çünkü neticede sadece para ve kredi zerkiyle devamlı ve müstakar bir hızlanmayı elde etmenin mümkün olamayacağını düşündüğümüz gibi, ölçüsü kaçırıldığı takdirde bu politikanın istikbal için tehlikeler taşıdığı kanaatindeyiz.

Devlet Proje Bürosu Kurulacakmış!

Bilindiği gibi, devlet yatırımlarının iyi ve zamanında gerçekleşmesinin ilk şartlarından birisi proje işlerinin başarısı olacaktır. Özellikle, beş yıllık plânın tatbikatına başlandıktan sonra bu konudaki aksamlar daha çok su üstüne çıkmış bulunmaktadır. Teknik personel sayı ve ihtisas yeterliliği, randıman düşüklüğü, Personel Kanunu, koordinasyon konuları zaman zaman ele alınmaktadır. Bu meselelerin önemi kabul edilmekle beraber, herhangi bir yönelme isteği bugüne kadar duyulmamıştır.

Şimdi, bir "Devlet Proje Bürosu" nun kurulmak istendiğini işitmiş bulunuyoruz. Devlet proje işlerinin yapılmasını bir düzene sokmak, aslında hiçte yetersiz olmayan eleman sayısından gerektiği kadar yararlanmayı ve elemanların meslekle ilgili çalışmalarını boyunca eğitim ve ihtisaslaşmalarını sağlamak için yerinde bir yönelme olduğu düşüncesindeyiz. Elde edilecek bazı faydaları sıralayalım :

- Az işi olan küçük kurumların herbirisinin ayrı elemanlara sahip olmak istemeleri yüzünden, faydasız kalan işgücünü değerlendirerek,
- Çeşitli kurumların benzer işlerinin yapıldığı bir ekip içinde araştırmayı ve bu yoldan ihtisas sağlamak,
- Ekiplerin yöneticiliğini başarabilecek hazırlıkta az sayıdaki elemanlardan mümkün olduğu kadar fazla yararlanmak... Bu ana meseleleri, çalışmaların daha kolaylıkla takibi, bir yarışma, teşvik ve takdir düzeninin kurulması gibi, iyi bir sonuç için gerçekleştirilmesi gerekli hususlar takip edecektir...

Görüldüğü gibi bu düşünceyi desteklemek istegindeyiz!

Fakat!

Devlet proje bürosunun çalışma ve ihtisas sınırlarını iyi tesbit etmek zorundayız.

Yani yapı projesinden sulamaya, enerji hatlarından yol şebekelerine kadar hertürlü konunun bir kuruluşta toplanabileceğine inanmıyoruz. Bizim gördüğümüz, yapı işlerinin ciddi bir şekilde ele alınması ve bu yoldan rasyonel bir yapı politikasının doğması ümididir.

Ayrıca!

Gerçekten modern bir kuruluşun sağlanması da bir şarttır. Mevcut bir kurumun, yani başka bir espri ile kurulmuş bir büronun yeni bir işin altında büyütülmesi istenileni vermeyecektir. Nitekim bugünkü bürolar ilk kuruluşları bakımından ciddi esaslara sahip olsalar bile, çeşitli olaylar yüzünden ve zamanla yıpranmış, hertürlü dinamizmini kaybetmiş durumdadırlar. Yeni bir düzenin, modern espiye, yani tekrar kuruluşu ihtiyacı vardır.

Bakan ve düşünceleri :

İmar ve İskân Bakanı Sayın Celâlettin Uzer, Milliyet gazetesinde sık sık yazılar yazmaktadır. Bir bakanın zaman zaman bakanlığının gayelerini tanıtmak, onlara destek bulmak, çalışmalarını halka duyurmak gibi istekler taşıyabileceğini de düşünüyoruz. Yalnız sayın Bakanın yazılarının her zaman Bakanlığının düşüncelerini aksettirmediği endişesindeyiz. Örneğin "sosyal konut probleminin prefabrike inşaatla çözülebileceğini" ele alan yazı bir çeşit Bakanın Bakanlığına tavsiyesi olabilmektedir. Zira, Bakanlık bu çözüm yoluna inanmış, buna göre yatırım programları hazırlamış, yani sosyal konut politikasını tesbit etmiş ve Bakan da bunu savunmuyor değildir. Bildiğimiz kadarıyla, Bakanlığın bugüne kadar tesbit ettiği tek politika, kamu kurumlarının finanse ettiği sosyal konutların mümkün olduğu kadar küçük olmaları isteğinden ibarettir ve şimdilik prefabrikasyona bel bağlamayı düşünmemektedir.

Diğer taraftan İmar ve İskân Bakanlığı yurdumuzun hayatına etkiler sağlayacak bir otoriteye ulaşamamıştır. Bazı mensuplarının söylediği gibi, "... bütçesi Diyanet İşleri Reisliğinininki kadar olan bir Bakanlık ne yapabilir?..." düşüncesinde değiliz. Bakanlığın fiziki plânlamada faaliyet göstermesi ve yapı meselelerinde disiplin kurması, görevini yeteri kadar yapmış olması demektir. Ama bu işleri gerçekten yapmak şartıyla..

Güney Vietnam'da Askerî Rejimin Sonu mu ?

Güney Vietnam'da askerî cunta ve General Han Vietkong gerillacılarına karşı başarısızlıklarını devlet idaresinde de göstererek ayaklanan talebelere ve budistlere karşı hiç olmazsa şimdilik mağlûbiyeti kabul etmiş benzemektedirler. Forum'un başkına verildiği şu anda İhtilâl Konseyi henüz bir Başkan seçememiş durumdadır. Ajans haberlerine bakılırsa istifa etmiş olmasına rağmen General Han hâlâ perde arkasında işleri yürütmektedir. Amerikan Dışişleri Bakanlığının bir sözcüsü de bu haberi teyid etmiş ve General Han'ı Başba-

kan olarak tanımaya devam ettiklerini bildirmiştir.

Budistleri, General Big Minh'in Devlet Başkanlığından indirilerek müşavirliğe tayini, talebeleri ise, bir olupbitti ile ilân edilen yeni anayasa ve akabinde gelen örfi idare yasakları isyana sevk etmiştir. Nümayişçiler Diem rejimini bir askerî diktatörlük için yıkmadıklarını açıkça ifade etmişler ve bu arada Diem'in adamlarının hâlâ devlet dairelerinden uzaklaştırılmadığı şikâyetinde bulunmuşlardır.

General Han nümayişçilerin karşısına çıkıp konuşma cesaretini göstermiş ve fakat kendilerini ikna edemeyince istifa ettiğini bildirmiştir. İhtilâl Konseyi de bir devlet başkanı seçtikten sonra kendi kendini feshe karar vermiştir.

Askerî Cunta'nın nümayişçilere karşı nisbeten kolayca boyun eğmesini bir basiret ve olgunluktan ziyade halk ve bizzat cephe gerillacılara karşı çarpışan kıtaların itimadını kaybetmiş olmasına hamletmek icap ettiği kanaatindeyiz. Öyle anlaşıyor ki Güney Vietnam halkı Kuzeyli Kızıl General Giap'ın bizzat idare ettiği menfur gerilla saldırılarına karşı bir çare bulunamayışı suçunu cepheden kaçıp Saigon'da devlet idare etmeye kalkan cunta subaylarında görmeye başlamıştır.

Birleşik Amerika'nın Ağustos başında Kuzey Vietnam'a indirdiği hava darbesi ile Güney Vietnam ordusu ile çalışan askerî müşavirlerini yirmi binin üstüne çıkarma kararı Amerika basınında iyiye doğru bir gelişme olarak alkışlanmış fakat son hâdiseler Vietkong gerillacılarının saldırılarını aksine olarak daha da şiddetlendirdiklerini; Saigon'da ise mânen çöküşün devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim komünist etmişçiler 20 Ağustos günü hükümet kuvvetlerini pusuya düşürerek 120 Vietnam askerini öldürmeye muvaffak olmuşlardır. Bu arada Amerikalılar da 4 kayıp vermişlerdir.

Şimdi bütün gözler Saigon'a İhtilâl Konseyi'nin alacağı kararlara dikilmiş bulunmaktadır. Askerî rejimin başarısızlığı karşısında sivil-asker karması bir idarenin kurulması ve bunun nümayişçileri tatmin etmesi beklenebilir. Genel seçimlere gidilerek iktidarın tamamıyla sivilere terki bugün için en zayıf bir ihtimal olarak kabul edilmektedir; zira memlekette otorite sağlanabilecek siyasî bir teşkilât yok gibidir.

Geçen hafta Vaşington'dan gelen en enteresan haber Amerikan Merkezî Entelijans Bürosunun neşrettiği bir rapordur. Bu rapor açık bir şekilde Güney Vietnam'da askerî veya politik bir zafer ümidi olmadığını kabul etmektedir. Bu düşünce Amerikan Hükümetinin şimdiye kadarki iyimser ve ümitli tutumundan çok farklı bir görüştür.

Gelişmeler De Gaulle'u haklı çıkaracağı benzemektedir. Amerika mahdut hedefli askerî bir zaferden sonra Çin-Hindinin topyekûn olarak nötralizasyonunu tesbit edecek bir konferans masasına oturmak zorunda kalacaktır.

Sukarno ve Malezya Federasyonu

Maceraperest Sukarno, Endonezya'nın gittikçe fecileşmekte olan iktisadî durumuna bir çare bulmak üzere gayret sarfedeceği yerde Malezya Federasyonu ile mücadelesini tehlikeli bir şekilde artırmaktadır. Filhakika 17 Ağustos İstiklâl Günü münasebetiyle ateşli nutkunda Sukarno, bir yandan, «Malezya'yı ezelim» temasını işlerken diğer taraftan da aynı gün 100 kadar gerillacıya gönüllül kuvvetler süsü vererek Singapur civarına çıkartma yaptırmıştır. Bu ufak kuvvetin Kuala Lumpur tarafından zararsız hâle sokulması büyük bir prob lem olmamış, fakat bölgedeki buhranın ve heyecanın bir kat daha artmasına sebebiyet vermiştir.

Sukarno'nun idare ettiği hudut tecavüzleri ve gerilla faaliyeti Borneo adasında Malezya'ya ait Sabah ve Saravak eyaletlerinde aylardır devam edegelmiş ve bu, İngiltere'yi bölgede bazı savunma tedbirleri almaya zorlamıştır. Avusturalya ve Yeni Zelanda da İngiltere'nin bu gayretlerini maddî ve manevî olarak desteklemeye başlamışlardır. Malezya, muharebe kabiliyeti yetersiz 8 piyade taburu ve birkaç mayın tarama ve devriye gemisi ile topraklarını savunacak durumda değildir.

İki ay kadar önce Filipin'in aracılığı ile Tokyo'da Endonezya ile Malezya arasında yapılan uzlaşma görüşmeleri bir netice vermemiş; bu arada durumu fırsat bilen Krusçef Mikoyan'ı Jakarta'ya göndererek Sukarno'yu daha da cüretkâr hale sokan yardım vaidlerinde bulunmuştur.

Bazı etnik ve coğrafi sebepler Sabah ve Saravak eyaletlerinin Endonezya'ya bağlanması hükmünü vermektedir. Fakat arazi talebini zorbalıkla ve komünist desteği ile çözmeye kalkan Sukarno Batı Dünyasının desteğini tamamen kaybetmiş durumdadır. Nitekim Amerikan Senato'su son olarak Jakarta'ya yapılan ayda bir milyon dolar gibi çok cüz'î bir yardımı da çok görerek kesilmesi kararını almış ve böylece Endonezyalı subay ve teknisyenlerin Birleşik Devletlerde eğitim görme imkânları ortadan kalkmıştır.

Malezya'nın belki Sukarno'dan daha tehlikeli bir iç problemi vardır. Bu ülke sun'î bir federasyon statüsü altında din ve ırk ayrılıkları sebepleriyle birbirine düşman cemaatları bünyesinde yaşatma gayreti içindedir. Kuvvetli bir ekalliyet olan Çinliler memleketin iş ve ticarî hayatına hâkimdirler. Hayat seviyelerinin oldukça yüksek olmasına rağmen Çinliler Komünist teşkilâtının belkemiğini teşkil etmekte ve anavatanlarına olan bağlılıklarını fırsat buldukça isbat etmektedirler. Singapur'daki Çin tacirlerini huzursuzluğa sevkeden başlıca sebep bölgedeki buhran yüzünden Endonezya adalarına uzanan kaçak ticaretin durması ve sağlanmakta olan büyük kârların sona ermesidir. İşte bütün bunlar Başbakan Tunku Abdul Rahman ve hâmisî İngiltere'yi derin derin düşündüren ve çözümlü çok müşkül problemlerdir.

200.000 kişilik kara ordusu, 30.000 kişilik paraşütçü kuvveti ve azımsanamıya-

cak hava ve deniz kuvvetleri ile Endonezya'nın Malezya için ilk anda büyük bir tehlike olduğu düşünülebilirse de iç emniyet mülâhazaları ile yüzlerce adaya yayılan bu kuvvetin pek azı istilâ harbi maksadı ile ayrılabilir. Buna ilâveten, Endonezya'nın dört nala bir enflasyon içinde bulunan iktisadî düzeni uzunca sürecek bir harbin masraflarını karşılayacak durumda değildir.

Halen 103 milyon olan ve süratle artan Endonezya nüfusunun 60 milyonu gayet kötü şartlar içinde Java adasında yaşamaktadır. Komünistlerle sıkı bir işbirliği yapmasına rağmen Sukarno her an yine ko-

münistlerden gelecek bir ayaklanma ile karşıkarşıyadır. İşte Malezya Federasyonuna karşı girişilen istilâ kampanyası millî birliği sağlamak ve iktisadî zorlukları unutturmak üzere az gelişmiş memleketlerde zaman zaman kullanılan klâsik metodlardan biridir.

Birleşik Amerika Güney - Doğu Asya'da Kızıl Çin yayılmasını durdurmak üzere Güney Vietnam'da; İngiltere ise bazı iktisadî ve ticarî menfaatlarını korumak için Malezya'da büyük müşkülere içinde ve birbirlerini yeterli bir şekilde desteklemeden daha bir müddet mücadeleye istekli görünmektedirler.

İncelemeler

Sosyal Güvenlik Sistemine Doğru

Cahit TALAS

Yaz tatiline girmeden önce Büyük Millet Meclisinin kabul eylemiş bulunduğu ve Başbakanlık Matbaasının grevi dolayısıyla Resmî Gazete'de yayınlanması kısmen gecikmiş olan **Sosyal Sigortalar Kanunu**, 1945 yılında kurulmaya başlanılan **İşçi Sigortaları** sistemini aşan ve memleketimizde sosyal güvenlik sisteminin tesisine yönelen ilk büyük ve müessir adımı teşkil etmektedir. Bu incelememizde İşçi Sigortalarının tarihi gelişme seyrini kısaca belirttikten ve işçiler tarafından üzerinde çok durulan **Sosyal Sigortalar** adının ifade ettiği anlamı izah ettikten sonra yeni kanunun getirmiş bulunduğu esas yeniliklerin kısa bir özetini vermeye çalışacağız.

I. İşçi Sigortalarının Kuruluşu:

Her memlekette olduğu gibi Türkiye'de de sosyal sigortaların kuruluşu evvelâ işçileri kapsamak suretile başlamıştır. Bu prensip 1930 tarihli İş Kanunu ile kanunlaşmış ve İşçi Sigortalarının kapsamını İş Kanununun kapsamına bağlamak suretile sosyal mevzuatın, uygulanma alanı bakımından bir bütün olarak mülâhaza olunması esasını kabul etmiştir. Bu suretle bir iş akdi gereğince başka bir kimsenin üzerinde beden ve bedenen ve fikren çalışan kimseler İşçi Sigortalarının, işçiyi tarif suretile ilk kapsam kıstasını teşkil

etmiş, ayrıca faaliyet sektörleri bakımından yalnız sanayi, ticaret ve kara ulaştırmasını içine almış, ve bu iki tahdidin yanında 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerini uygulama alanı içine sokmuştur. Görülüyorki başlangıçta İşçi Sigortaları müstahdemleri de kapsam içine almakla beraber esas itibarile işçileri hedef almıştır. Bunun esas itibarile iki sebebi vardır. Sebeplerden biri, bütün işçi durumunda olanlara aynı zamanda İşçi Sigortaları tatbikatının içine almanın maddî imkânsızlığıdır. Mesele, geniş bir organizasyon ve yeterli derecede sağlık tesisleri talep ettiğinden tedricen gitmek zaruretine ayrılmıştır. Yalnız belli işçileri hedef almanın ikinci sebebi ise, iktisaden en çok korunmaya muhtaç olanlardan başlanması lüzumudur. Bütün memleketlerde sosyal sigortaların siklet merkezinde işçi durumunda olan iktisaden zayıf bulunanlar vardır. İşte İş Kanunu ile prensipleri 1936 yılında kurulmuş olan İşçi Sigortaları, 1945 yılında gerçekten İşçi Sigortaları şeklinde başlamıştır.

Her tarafta zamanla ve özellikle memleketlerin iktisadî ve teknik imkânları çoğaldıkça, acil ve kesif ihtiyaçlardan başlıyan ve zayıf gelirli hedef aldığı için temelinde sosyal düşüncelerin yattığı sosyal sigortalar yayılmak, genişlemek, derinliğine gelişmek ve halkın çoğunluğunu

kapsamak niteliğini kazanırlar. Türkiye'de de böyle olmaktadır. 1945 yılında İş Kanununun nisbeten dar sahası içinde kalan İşçi Sigortaları, 1952 yılından itibaren İş Kanununun kapsamı genişledikçe yayılmaya başlamıştır. Kapsam geniş ölçüde 4 işçi çalıştıran işyerlerine de uzanmıştır. 1952 yılında aded itibarile az da olsa basın mesleğinde çalışanlara da İşçi Sigortaları teşmil olunmuş, 1955 yılında da gemi adamları İşçi Sigortalarının kapsamına girmişlerdir. Bu ufki genişlemeğe muvazi olarak derinliğine gelişme de gene 1950 lenden itibaren başlamıştır. 1945 yılında iş kazaları, meslek hastalıkları ve analık sigortası ile başlıyan işçi sigortaları, 1949 yılında ihtiyarlık ve kısmen malûliyet ve ölüm sigortaları ile takviye olunmuş ve 1950 yılında genel hastalık sigortası ihdas olunmuştur. 1957 yılında ise ihtiyarlık sigortası ıslâh olunmuş ve malûliyet ve ölüm sigortaları tam olarak bütün içinde yer almıştır. Görülüyorki başlangıçta dar ve mahdut sigorta kollemleri ile başlıyan işçi sigortaları memleketin teknik ve ekonomik imkânları arttıkça gelişme sebeplerine kavuşmuştur.

II. İşçi sigortalarından sosyal

sigortalara : İşçiler ve sosyal sigortalar üzerinde kâfi derecede durmuş olan bazı aydınlar, sosyal sigortaların "İşçi Sigortaları" etrafında gelişmesi için, her hangi makûl bir sebebe dayanmaksızın ısrar etmişlerdir. Öyle anlaşılıyorki işçilerin ısrarı tamamen hissî sebeplere ve bazan da yanlış anlamalara dayanmıştır. Gerçekten işçiler 1945 yılından buyana **İşçi Sigortaları** diye alıştikları bir ismin değişmesinde ve kalkmasında, doğru olmasa bile, bir şeyi yitirmenin hüznü içine girmişlerdir. Sanki **İşçi Sigortaları** adı ile birlikte, şimdiye kadar malik olageldikleri, kendilerinin olan bir şeyi de yitirme psikolojisine kapılmışlardır. Geçen yılki ve bu yılki İşçi Sigortaları Kurumu Genel Kurul toplantılarında hemen bütün işçiler böyle bir haleti ruhiyenin tesiri altında kalarak konuşmuşlardır. İkinci sebep, bazı yanlışlıklardan doğmuştur ve hissî olmaktan ziyade bazı maddî mülâhaza ve endişelere dayanmakta idi. Bir kısım işçiler nezdinde, **İşçi Sigortaları** adının sosyal sigortalara çevrilmesi

ve kapsamının da klâsik anlamındaki işçiyi çok azması bazı hak ve menfaatlarının ilerde karşılanamıyacağı endişesini yaratmıştır. Halbuki yeni Sosyal Sigortalar Kanunu tabiri olarak bütün müktesep hakları tanımakta, takviye etmekte ve geliştirmektedir. Her hangi bir alanda elde olunmuş bulunan menfaatlerin ihlâli ve zedelenmesi bahis konusu değildir. Şayet kapsamının genişletilmesi suretile mevcut sağlık tesislerinin daha çok insanı tedavi etmek ve barındırmak durumunda kalacağı ve binaenaleyh hizmetin eskiden olduğu kadar ve gereken nitelikte sağlanamıyacağı düşüncesinden hareket edilmiş ise, doğru olmayan bir düşünce idi. Zira hastalık sigortası sağlık tesisleri ikmal olundukça teşmil edilecektir. Esasen, işçi sigortalılarının bu sahada tesbit olunmuş normlarının altına düşmekte bahis konusu değildir. Primler, yapılması öngörülen hizmetleri karşılayabilecek şekilde ayarlanmıştır.

Sosyal olan her gelişmede, teşebbüs ve oluşturma işçiler ve iktisaden zaif durumda bulunanlar vardır. Hatta bu gelişme, teşebbüs ve oluşların sıklet merkezini teşkil ederler. Binaenaleyh işçi sigortalılarından sosyal sigortalara geçiş bir tekâmülün ifadesidir. Diğer memleketlerde olduğu gibi memleketimizde de bu tekâmül cereyan etmektedir. Yarın da şüphesiz sosyal sigortalardan sosyal güvenliğe geçilecektir. Bu dinamik ve gelişen toplumlara maruz buldukları bir oluşturma. Toplum olarak bu oluşturma memnun olunması gerekir. Hâdiseleri ve gelişmeleri dar açılardan değerlendirmede hatalı bir düşünce tezahürü olur.

III. Sosyal Sigortalar Kanunu:

Yeni Sosyal Sigortalar Kanunu, sosyal sigorta sistemimize oldukça önemli yenilikler getirmiştir. Bunların belli başlılarını kısaca aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür :

1. Sosyal Sigortalar Kanunu :

Yeni kanunun 1 inci maddesi yukarıda kısaca temas ettiğimiz tarihi bir gelişme seyrini tesbit ve bir oluşu belli etmektedir. Buna göre "Kurum" deyimi, bundan böyle "Sosyal Sigortalar Kanunu" anlamına gelecektir. 136 ncı madde bunu teyit etmektedir.

2. Uygulanma alanı : Yukarıda

belirtmiş olduğumuz üzere memleketimizde işçi sigortalı başlangıçta dar bir kapsama malik idi. Kapsam esas itibarile ve 1952 yılına kadar İş Kanununun kapsamı ile tahdit olunmuştu. Yeni Sosyal Sigortalar Kanununun 2 nci maddesi en önemli gelişmelerden birini getirmiştir. Bu madde ile evvelâ, uygulama alanı bakımından İş Kanununa tabiyet kaldırılmış, diğer taraftan da, "Bir hizmet akdine dayanarak, bir veya bir kaç işveren tarafından çalıştırılanlar, bu kanuna göre sigortalı sayılırlar" hükmünü koymuştur. Şu halde bundan böyle bir hizmet akdine göre çalışmakta olan sigortalı sayılacak ve sosyal sigortalıların öngörmekte olduğu yardımlardan faydalanacaktır. Ancak bu faydalanma derhal olamayacaktır. Filhakika geçici birinci madde şöyledir : "Bu kanun hükümleri, şehir ve kasabalarda belediye sınırları içinde bulunan yerlerde 4 kişiden, bunlar dışında kalan yerlerde 8 kişiden az kimse çalıştıran işverenler bunların çalıştırdıkları kimseler hakkında, ihtiyacı karşılayacak sağlık tesisleri ve kurum teşkilâtı kurulduktan sonra, Bakanlar Kurulunca tespit edilerek karara bağlanacak tarihlerden başlanarak uygulanır. Bu fıkraya göre alınacak uygulama kararları, sigorta kolları'nın hepsini veya bir kısmını kapsıyabilir." Görüldüğü üzere kapsam genişlemesi tedricen olacaktır. Bu genişleme maddi imkânların müsaadesine bağlanmış bulunmaktadır. Bütün çalışanları kapsamaması her halde oldukça uzun bir zamana ve tabiatile iktisadi gelişmenin derecesine bağlı kalacaktır. Kapsam genişledikçe sosyal sigortalıların nitelikleri daha bariz olarak ortaya çıkacaktır.

3. Prensipden uzaklaşma :

Yeni Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesi bir taviz maddesidir ve maalesef ne hükümet ne de parlamento Devlet Plânlama Teşkilâtının uyarılarına rağmen, banka ve sigorta şirketlerinin kısa görüşlü tazyiklerine mukavemet edememişlerdir. Bu sebepten ötürü sosyal sigortalıların, sosyal güvenlik sistemine yönelmesi kösteklenmiş ve bu nevi işyerlerinin bazılarında çalışmakta olan kimselerin menfaatlarının korunmaması tehlikesi önemsenmemiştir. Geçici 20 nci madde şu hükmü koymaktadır : "Bankalar, sigorta ve

reasürans şirketleri, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personelinin malûllük, yaşlılık ve ölümlerinde yardım yapmak üzere, bu kanunun yayımı tarihine kadar tesis veya dernek olarak kurulmuş bulunan sandıklar, bu kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç altı ay içinde :

a) İlgili buldukları banka, sigorta, şirket, reasürans şirketi, Ticaret Odası, Sanayi Odası, borsa veya bunların birliklerinin bütün personelinin kapsayacak,

b) Bu personelin, iş kazaları ile meslek hastalıkları, hastalık, analık, malûllük, yaşlılık ve ölüm, eşlerinin analık, eş ve çocuklarının hastalık hallerinde, en az bu kanunda belirtilen yardımları sağlayacak,

c) Sandıkların statülerine tabi personelin bu madde şümülüne giren banka, sigorta şirketi, reasürans şirketi, Ticaret Odası, Sanayi Odası, borsa veya bunların birliklerinden birinden diğerine geçmesi halinde bu gibi personelin kendi sandıklarındaki müktesep haklarının da diğer ilgili sandığa veya aralarında kuracakları müşterek bir sandığa intikalini temin edecek,

Bir tesis haline getirildiği ve bunu tevsik eden statülerini, bu kanunun yayımı tarihinden en geç altı ay içinde Çalışma Bakanlığına verdikleri takdirde, bu teşekküllerin ve sandıkların personeli işbu kanunun uygulanmasında sigortalı sayılmazlar".

Görüldüğü gibi geniş bir fikir işçisi kitlesi, sosyal sigortalı dışında bırakılmış bulunuyor. Kanun onlara bazı garantiler sağlamaya çalışmaktadır. Fakat yukarıdaki maddede de görüleceği üzere bu garantiler tamamile gayri kâfidir. Özellikle zaif bünyeli küçük banka, sigorta şirketi ve ticaret ve sanayi odalarının kanunun öngörmüş olduğu normlar içinde teşekkül edecek hak ve menfaatleri yürütmesi çok şüphelidir. Diğer taraftan bahis konusu 20 nci maddenin öngörmüş olduğu istisna sosyal sigorta ve sosyal güvenlik sisteminin vahdet kaidesine de uymamaktadır. Dağınık sandıkların bir araya getirilmesine çalışılmakta olduğu bir sırada, yaşamları, gelişmeleri ve devam etmeleri güç ve hattâ gayri mümkün ve sosyal sigorta ilkelerini

uygulamaktan aciz ve gereken şekilde teşkilatlanmamış olan küçük ve dağınık sandıkların, mensuplarının menfaatlarını gereken şekilde koruyamayacakları şüphesiz çok geçmeden bütün güçlükleri ile tezahür edecektir. Bu konuda bazı bankaların

ve işverenlerin tazyiklerine mukavemet edememiş olmak, yeni Sosyal Sigortalar Kanununun talihsizliklerinden birini teşkil etmektedir.

Kanunun diğer önemli ve ana hükümlerini gelecek sayımızda incelemeye devam edeceğiz.

Serbest Sütun

Zamana Ayak Uydurmayan Gazetecilerimiz

M. Hâdi İLBAŞ

Batıya açılan pencereden bakabilenler hızla değişen bir dünyayı ne denli kayıtsızca izlediğimizi görüyor, acı acı düşünmekten kendilerini alamıyorlar. Halkımızda bir kayıtsızlık... Yöneticilerimizde daha beteri.. Toplumların yolunu aydınlatmada tarih boyunca iyi örnekler veren basınımız bizdeki temsilcileri bir kendine özge (sui generis) debelenişin içinde.. Her çeşit tenkidi kıvançla yapan, ama kendine yöneltilen tenkide karşı pek alerjik davranan basınımız, anlayışlı olmak, çevresine şöyle bir göz ucuyla baktıktan sonra derlenip toparlanmak zorundadır.

Batı dünyası, bir hukuk devleti savaşını kapayalı hayli kuşaklar gelip geçti. Şimdi, toplumun temeli olan (insan) ı en iyi şekilde yaşatma çabası içinde. Başka bir deyimle, ekonomik mucizeler yaratma savaşı başladı. Eğitim sistemi, toplumun yapısı bu amaca göre düzenlenmektedir. Basın, yeni duruma kendisini hemen uydurmuş, özgürlük savaşında olduğu gibi, yine toplumlara ışık tutuyor.

Günlük gazetelerimize şöyle bir göz gezdirin. «İlericilik», «Reform», «Sosyal adalet», «Ekonomik kalkınma» sözlerini sayfalarından eksik etmeyen, bu konularda çala kalem fıkralar, makaleler dizeler, sanırsınız «Ashab-ı Keyf» örneği henüz uykudan uyanmışlar. Konferanslarda, açık oturumlarda gazetelerimizin muhabirlerini dikkatle izleyin. Eğer konu biraz bilimsel ise, kalem kâğıt masanın üstüne bırakılır. Ancak, demogoji kokusu alındığı zaman, harıl harıl not tutulur. Pek tabii, ertesi gün o toplantının ya da açık oturumun tam tersini okursunuz gazetelerde. Bu konuda verilecek binbir örnek arasında, ayrı ayrı gazetelerin aynı olayı veriş şekli var. Sanki her birisi tamamen ayrı bir olayı anlatıyor. Çünkü, olayın nedenine inmek, bir sosyoloji ve hukuk nosyonu ister. Ekonomik bilgileri gerektirir. Çürük temele dayanan yapının sağlam bir nitelik taşıması işte bundandır.

Büyük büyük gazetelerin fıkra köşelerine oturanların perişanlığı başka bir âlem. Bir takım kelime oyunları, övgü ya da sövme edebiyatı ile okuyucuya ışık tutmak istenir. Hızla kalkınması, mevcut imkânları en kısa zamanda faaliyete geçirmesi gere-

ken bir ülkede, bu yazarlarımızın gösterdiği yol gerçekten meraka değer. Türkiye'nin meselelerini bilen bir kaç yazar dışında, hâlâ orta çağ stili, düşünce tarzı ve bilgileriyle okuyucunun karşısına çıkmak, sadece değişen zamandan habersiz olmakla yorumlanabilir. Artık, Türkiye'nin hangi meselesine el atsanız, ekonomiktir. Eko-

nomik konuları bilmeyen ya da dağarcığı bir-iki fikir kırıntısı dışında tamtakır olan yazarların, kalkınma çabamıza katacağı harç, boş kelime yığınından başka nedir?

Türkiye'nin gerçekten bir silkiniş ihtiyacı var. Bu silkiniş, eğitim sistemimizden, çalışma ve düşünce yöntemimize değin herşeyi yeni baştan kuracak şekilde olmalıdır. Yirminci yüzyılın başdöndürücü gelişmelerine ayak uydurmak zorunda olan bir ülkenin sokaklarında zamanı hiçe sayıp sallana sallana yürüten insanlara, lokanta ve gazinolarda süratin manâsını dahi bilmeyen garsonlara, devlet dairelerinde verimliliğin kişilerin davranış ve çalışmalarından başladığını kavrayamayan memurlara rastlamamız gerekir. Her şeyimiz baştan aşağı bir Alaturkalık kokuyor. Ve biz bunu ekonomik mucizeler yarışının başladığı bir çağda hâlâ sürdürmek istiyoruz.

Evet, bir silkiniş gerek. Toprak reformu, vergi reformu gibi tüm reformlar, alaturka düşünce duvarlarını yıkamadıkça, döne dolaşa reformluktan çıkar, bir keşme-keşin tâ kendisi olur. Toplumumuz bir kördöğüşüne kendini kaptırmış gidiyor. Nasıl kaptırmasın ki? Bize ışık tutacak kâlemler, birer kör kandil niteliğini aşamadıktan sonra...

Okurların Forumu

Konut kavramı için toplumsal ve törel belirteciler

Gündüz ATALIK

(I) Problem :

Konut kavramı ile yaşama eylemlerinin tanımlanması problemi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu incelemede, sözü geçen ilişkiyi irdeleyeceğiz. Önce, yaşama eylemleri nelerdir? A. Gehlen'e göre, insanda işgüdüsel davranış biçimleri bulunamaz. Gehlen burada işgüdüleri "boşandırılmış hareketler" olarak tanımlamaktadır. Ona göre, işgüdüler psikolojiye değil, fizyolojiye aittir (1). İnsan, toplumsal, törel (ethical), akılla ilgili (intellectual) güdülere (motive) bağlıdır. Şu halde, bir takım davranış kalıpları söz konusudur. Bu davranış kalıplarını incelemek, konut kavramının anlaşılması için gereken yaşama eylemleri konusunda, bize temel bilgiler verebilir.

Bu yolda, konu ile ilgili olarak insan hareketlerinde mekân ve zaman çözümlemesi yapılmaktadır (2). Ancak, bu çalışmalarda toplumsal, törel veya akılla ilgili güdüler söz konusu değildir. Ortalama bir insan, fizyoloji ile ilişkili bir kavram olarak ele alınmaktadır; bu ortalama insana göre bir takım yapı ölçüleri ileri sürülmektedir. Oysa, şimdiye kadar yapılan uslamlamaya göre, problem, olguyu fizyoloji kavramlarından

toplumsal ve törel araştırma yollarına yöneltmekle çözülebilir. Açıktır ki, yaşama eylemlerinin tanımlanması için, sözü geçen toplumsal ve törel güdülerin incelenmesi ve konunun "insan yerleşmeleri" olgusu ile beraber ele alınması gerekir. Bilindiği gibi, konutlar değişen bir toplumsal çevre için yapılmaktadır. Buna göre, biz, nitel ve nicel bakımlardan değişen bir topluluğa, meslek, eğitim, üreme, iş alanındaki kadın sayısı, aile birimi (tek aileyi belirten konut birimi) ve etnik olarak başkalaşan bir çevreye uygun bir plânlama yapmak zorundayız.

Konut kavramı için yaşama eylemlerinin tanımlanması problemi, ortalama bir insanın fizyoloji ile ilişkili bir birim olarak ele alınması yolu ile -bilindiği gibi- bir takım sonuçlar verir (3). Ancak, toplumsal ve törel güdülerle nitel ve nicel olarak çeşitlenen toplumsal kümeleri sayılama (statistics) verileri ile çözümlenmek de mümkün olamamaktadır. Önce, varolan sayılama verilerinden bir durum kestirmesi yapmak mümkün müdür? A. Block, ev halkı sayısının sayılmaya doğru olarak giremediğini ileri sürer. Gizli ev halkı varlığını ekonomik sıkıntıya karşı duygun olan bir kişiden iba-

ret ev halkı çeşitleri üzerinde gösterelim (4). Örneğin, memleketimizde yapılan 1955 Nüfus Sayımı'na göre, 45 ve 45 yaşından yukarı kadınlarla 55 ve 55 yaşından yukarı erkekler arasında toplam olarak -1000 üzerinden -dullar için 313, bekârlar için 532 sayıları elde edilir (5). Bu sayıların toplamı 845 olduğu halde, aynı sayıda ev halkı (house hold) sayısı olarak 167 bulunmuştur (6). Ayrım, 678 olarak bulunmaktadır. Şu halde, belirtilen sayıda ev halkı sayımda gizli kalmıştır. A. Block, durumu, (i) uygun konut yokluğunun bir kişilik ev halkı oluşmasına engel olduğu, (ii) nüfus sayımlarında pek çok birimin unutulduğu, varsayımı ile yorumlamıştır. Bize göre, her iki hal için de sayılama verilerinin yetersizliği görülmektedir.

(II) Konut kavramı için toplumsal ve törel belirteçler :

Örneğin, aynı fizik çevrede bulunan konut gurubunu göz önüne alalım. Böyle bir gurup içinde toplumsal ve törel olarak değişik nitelikleri olan toplumsal kümeleri ayırtmaya çalışalım. Bu maksatla, toplumsal hayatı belirten temel kavramlar olan "toplumsal alan" ve "toplumsal uzaklık" kavramlarından yararlanacağız :

(a) Toplumsal alan kavramı halinde, 'toplumsal derece indeksi'nin iş ve eğitim standard sayılarının (score), 'kentleşme indeksi'nin ise doğurganlık, çalışmak zorunda olan kadın ve tek ailelik ayırılmış konut birimi standard sayılarının ortalaması olduğunu kabul edelim. Üçüncü indeks olan 'etnik indeks' olarak, başka ırkda bulunan bireyler toplamının toplam bireylere oranını alalım (7). Aynı fizik çevrede bulunan konutlarda yaşayan toplumsal kümeler üzerinde elde edilen ilk iki indeks, bir koordinat sisteminde gösterilirse ve elde edilecek etnik değerler iki indeksin belirttiği birimler üzerinde belirtilecek olursa, derhal görülür ki, bu toplumsal birimler üzerinde herhangi bir bağdaşıklık (homogeneity) bulunamaz.

(b) Örneğin, R. E. Park ve E. S. Bogardus'un "toplumsal uzaklık" (social distance) kavramı üzerinde yaptıkları araştırmaları göz önüne alalım (8). Burada, "toplumsal uzaklık", 'hemşerilik, meslek bakımından yakınlaşma, kulüp arkadaşlığı, komşuluk, evlenme yolu ile hısımlık' gibi toplumsal ilişkilere başka etnik kümelerden olan bireylerin kabulü veya kabul edilme-mesi, anlamına gelmektedir. Görülüyor ki, bir toplumsal kümeyle ait "toplumsal uzaklık" indeksinin önceki bölümde belirtilen indekslerle karşılıklı ilişkileri (correlation) olabilir. Örneğin, Bogardus tarafından düzenlenen S.C.R. (Social Contact Range) indekslerinde çeşitli topluluklar için '1.00-7.00' derece aralığında farklı nicelikler elde edilmiştir.

(III) Sonuç :

Toplumsal ve törel bakımdan değişen nitel ve nicel değerler taşıdığı belirtilen toplumsal kümelerin konut fonksiyonlarının sı-

nırlanmasında, ortalama bir insan kavramından hareket edilemeyeceği anlaşılmaktadır.

(1) Bkz. A. Gehlen : *İnsan*, İst. Üniv. Ed. Fak. Konferansları 2, İstanbul 1954, ss. 21-26.

(2) Örneğin bkz. L. Moseley : *A rational design theory for planning buildings based on the analysis and solution of circulation problems*, The Architects' Journal, 11 September 1963, pp. 525-537.

(3) Örneğin, bkz. E. Neufert : *Bau-Entwurfslehre*, Verlag Des Druckhauses Tempelhof, Berlin 1950.

(4) Bu konuda bkz. A. Block : *Estimating Housing Needs*, London 1946.

(5) Bu veriler, 1959 İstatistik Yıllığı yayın No. 380, Başbakanlık İstatistik Genel Md., ss. 72-79'da verilen sayılarla bulunmuştur.

(6) Bkz. aynı eser, s. 91.

(7) Bkz. E. Shevsky - W. Bell : *Social Area Analysis*, Stanford University Press, 1955, pp. 54-58. Burada, 'toplumsal derece', 'kentleşme' ve 'etnik' indekslerle belirtilen bir sayım bölgesi, bir toplumsal alanı göstermektedir.

(8) Örneğin bkz. (i) H. Bonner : *Social Psychology*, American Book Company, 1953, pp. 28-36.

(ii) W. S. Ray : *A Laboratory Manual for Social Psychology*, American Book Company, 1951.

Kıbrıs ve Batı

Kıbrıs olaylarının Türkiye'yi içine soktuğu durum ortada. Müttefiklerimizin Batılı dostlarımızın tutumları da ortada. Düşüğümüz sıkışık halden nasıl kurtulacağız? Türk fikir hayatı içerisinde yeri olduğuna inandığım derginizden bu sorunun cevabını enine boyuna aramasını beklerdim. Müşahadem kendinizi alışlagelmişin dar çerçevesinden bir türlü kurtaramadığımızdır. Siz hâlâ "aman atacağımız adımlara dikkat edelim biz NATO'ya CENTO'ya bağlıyız" kabilinden bir hava içerisindeyiz. Bunu en hafif tabirle "muhafazakâr" buluyorum, ihtiyaçlarımıza cevap vereceğine inanmıyorum.

Batı dostluğunu neden bir gaye haline getirmek istiyorsunuz? Neden meselâ Amerika'dan fazla Amerikan taraftarı gözüktüyorsunuz? Neden meseleleri "Batı dostluğu" açısından değil de "Türk menfaatleri" açısından incelemek cesaretini göstermiyorsunuz?

Ümit ederim fikirlerimi yanlış anlamaya yol açmadan anlatabildim. Derginiz yazarlarından birinin dediği gibi "Nuri Said tarzı Batı dostluğu" nun bir iktisaden geri kalmış ülkeyi nereye götürebileceğini düşünüp vardığımız neticeleri bize de duyurmanızı istedim. Siz düşünürler Türkiye menfaatlerine uygun hal çareleri ararken Batı'nın bizi içine soktuğu durumu rahatca tenkit etmezseniz bunu bir sürü şekil sınırı içerisinde bulunan yetkililer nasıl yapın da Batılı dostlarımız da kendilerinden memnun olmadıklarımızı öğrenebilsinler.

Saygılarımla

Mehmet Ali KIŞLALI — Ankara

Ne Diyorlar

De Gaulle ve Anglo-Saksonlar

Yazan : David SCHOENBRUN (*)

Çeviren : Esin TALU

General De Gaulle, yeni rakibi veya müttefiki olacak şahsın ismini, ilgili şahıstan önce öğrendi. Senatör John F. Kennedy, seçimin nihai neticelerini öğrenmeden sabahın 4 ünde yatmağa gitmişti. Zaferinin haberi dünyaya yayıldığı vakit Kennedy derin uykudaydı. Paris'te ise vakit öğle üzeriydi ve general tebrik mesajını yazmağa başlamıştı. Öğleden sonra geç vakit uyandıığında Kennedy ailesi ile birlikte bir futbol maçına gitti. Bu süre zarfında dünyanın dört bir yanından gelen tebrik telgrafları birikmişti. Maç sonunda hepsini gözden geçiren Kennedy, bunlardan bazılarını bir köşeye ayırdı. Bunlar arasında biri De Gaulle'ün diğeri de Kruçev'in mesajları idi. Kennedy, rakipleri arasında en kuvvetli ve en tehlikeli olan Kruçev ile karşı karşıya geleceğini biliyordu. Aynı zamanda Fransa'yı temsil eden şahsın kişiliğinde zor ve çekinilmesi gereken bir müttefik bulacağını da biliyordu. De

Gaulle'ün mağlûbiyeti kabul etmeyen kişiliği kendisini ziyadesiyle ilgilendiriyordu.

De Gaulle'ün mesajı cesaret verici idi. İki memleket arasındaki geleneksel dostluğun bağlarını kuvvetlendirecek liderin genç nesilden oluşunu övmekteydi general. Kruçev'in telgraftı ise ilgi çekici idi. Sovyet lideri Amerika-Rus münasebetlerinin Roosvelt devrindeki aynı olmasını temenni etmekteydi. Kennedy, Sovyet liderinin bundan genel nizamı mı kastetmek istediğini yoksa özel siyasi münasebetlere girişmek arzusunda mı bulunduğunu bir hayli düşünmüştü. Her iki devlet reisi de münasebetlerin iyiye gitmesini diliyordu. Her ikisinin Eisenhower ile münasebetleri bağları kopartacak kadar gergindi.

Sovyet-Amerikan münasebetleri, 1960 Mayısında U-2 olayının dört büyükler konferansını fiyasko ile neticelenmesine sebep olduğu zaman kesilmişti. Öte yandan De

Gaulle eski silâh arkadaşına amansız bir sa-
vaş açmıştı. Ancak De Gaulle ile Krucev'in
mesajlarında benzerlikler olduğu gibi tezatl-
ar da vardı. De Gaulle yeni Amerikan nes-
line ümit bağlıyor oysa Krucev Roosevelt
devrine dönmek istiyordu. Kennedy buna
bir kahkaha atmaktan kendini alamamıştı :
"Hiç olmazsa belirli olan bir şey var. Her
ikisini aynı zamanda tatmin edemeyeceğim."

CEZAYİR

1961 de Avrupa iktisaden kalkınmış, A-
merika ise altın stokunun azalması durumu
ile karşılaşmıştı. De Gaulle'ü ise büyük bir
buhran beklemekteydi. Cezayir'de hükümet
darbesi; isyan süresince De Gaulle Kennedy'
den her türlü yardıma hazır olduğuna dair
mesajlar almaktaydı. Sivil ve sinci harbin
sona ermesi ümidi, Kennedy'lerin Fransa'yı
ziyaretlerinde Fransızların kalbini kazan-
makla uğralıyordu.

Kennedy De Gaulle üzerinde çok müs-
pet bir tesir yaratmıştı. Kennedy, generale
büyük hürmet besliyor fakat mutlak bir iti-
mat göstermiyordu. De Gaulle karşısında de-
ğerli bir rakip bulunduğunu kavramakta ge-
cikmedi. De Gaulle Cezayir'deki başarısını
büyütmüyordu. Bu konuda Fransız milletinin
tehlikeli bir şekilde bölünmüş olduğunu bi-
liyordu. Millet in itimadını ancak ona büyük-
lük duygusu vermek, orduyu kuvvetlendir-
mekle kazanabilirdi. De Gaulle'ün Kennedy'e
karşı davranışında Cezayir'in büyük rolü
vardı, ama minnet hissinin yanı sıra müza-
kereciliğini de terketmek istemiyordu. Bir
Devlet Reisi idi ve Devlet hissi sempati-
lere göre yöneltilemezdi.

Kennedy ile De Gaulle ilk karşılaşmalarında
Eisenhower ile yapılan sözlü ve yazılı
görüşmeleri gözden geçirdiler. Kennedy me-
selenin, "genel stratejiyi yürütecek üçlü bir
teşkilât" olduğunu biliyordu. Avrupa Birliği,
NATO ittifakı, nükleer vurucu kuvvet konu-
larındaki ihtilâfların doğrudan doğruya De
Gaulle'ün Anglo-Saksonlar ile eşit söz sa-
hibi olma arzusuna bağlı olduğunu görmüş-
tü. Bunun üzerine Fransız Devlet Reisine
sulhün tehlikede olduğu iki noktaya müste-
reken bakmağı teklif etti : Berlin ve Laos.
Kennedy bu iki bölgede üçlü bir askerî ko-
mite kurulmasını teklif etti. De Gaulle bu
teklifi gayesine kendisini yaklaştıran büyük
bir adım olarak kabul etti. Dışişleri ve Sa-
vunma Bakanlıklarına talimat vereceğini
vaad etti.

Ancak, tıpkı geçmişte olduğu gibi, De
Gaulle Berlin ve Laos projesinin sonunu ge-
tirmeydi. Bu meselelerin müzakeresi için
Fransız temsilcileri yollamadı. Kennedy de
selefi gibi De Gaulle'ün sözleri ile davranış-
ları arasındaki farktan hayal sükûtuna uğra-
dı.

De Gaulle'ün bütün ihtirası hükümetler
seviyesinde bir teşkilât içinde söz sahibi ol-
duğunun resmen ve alenen tanınması idi.
Ağustos sonunda De Gaulle, yazışmaya olan
temayülünü bir defa daha göstererek Ken-
nedy'e bir gizli mektup yolladı. Bir iki fark
ile, Eisenhower'e yazdıklarını tekrar ediyor-
du.

Ancak Kennedy Eisenhower'in tam ak-
sine mektuba cevap vermedi. Uzun bir sü-

küttan sonra bu sefer Kennedy De Gaulle'e
bir mektup yolladı. Bunda Berlin buhranın-
dan, nükleer silâh konusunda Fransız - A-
merikan ihtilâfından uzun uzun bahsetti.
Amerika'nın Fransa'ya atom silâhı vermek
arzusunda olduğunu fakat nükleer silâhla-
rın dağılmasının yaratacağı tehlikeyi düşün-
mek zorunda olduğunu, şayet tecrübe etme-
ten vazgeçerse De Gaulle'e atom silâhı ve-
rebileceğini söyledi. De Gaulle teklifi red et-
ti. De Gaulle bombadan ziyade bombanın
patlamasına ilgi duyar gibiydi.

ROLLERİN YER DEĞİŞTİRMESİ

1962 Ocak ayında De Gaulle Kennedy'e
ikinci bir mektup yolluyordu. yeni bir tek-
lifte bulunuyordu : Müsterek harekâtı ve ka-
rarları hazırlayacak üçlü bir kurmay heyeti
ile siyasi plânlamayı hazırlayacak üçlü bir
komitenin teşkili! Faaliyetlerinin ittifaka da-
hil olmayan bölgelerde tatbik edilmesini tav-
siye ediyor ve Kennedy'e bu konuda tefer-
ruatlı bir memozandum göndereceğini vaad
ediyordu. Bu memozandum tarafsız ve az
gelişmiş memleketlerin bulunduğu bölgede
tatbik edilmesi gereken politika hakkında
olacaktı.

Bu mektup en dikkati çeken mektuplar-
dan biri olmuştur. İlk defa De Gaulle "üçün-
cü dünya" yani nötralist memleketlerden
bahsetmekteydi. İlk defa siyasi ve iktisadi
bir plânlamadan bahsetmekteydi. Kennedy,
De Gaulle'ün sebat ve inadına hayran kal-
maktan kendini alamamıştı. NATO'ya dair
memozandum yollaması vadinin yerine geti-
rilmeyişinden sonra bir yenisini vaad etmek
doğrusu cesaret işiydi. Ancak bu yeni me-
mnozandum da hiç bir vakit yollanamadı.

Aslında De Gaulle'ün teklifler ile dolu
bu mektubu Kennedy'nin 1961 de yolladığı
mektuba bir cevap idi. Roller değişmişti.
Eisenhower'e yollanan 17 Aralık 1958 tari-
hli mektuptan itibaren De Gaulle yazmış,
Eisenhower cevap vermişti. Bu usul Ken-
nedy'nin harcı değildi. Genç başkan aslında
nezaketsiz değildi. Ancak De Gaulle'ün ken-
disine ilk yolladığı mektubun hiç bir yeni-
liği yoktu. Cevap vermeğe ihtiyaç hissetme-
mişti. Bu onun deyimi ile "Sağrıların diya-
logundan" başka bir şey değildi. Eline kale-
mi aldığı vakit dünyada gelişmeler olmuş,
Berlin buhranı patlak vermişti. De Gaulle'ün
ikinci mektubuna ise memozandum gelme-
dikçe cevap vermedi. De Gaulle ile Kennedy
arasındaki gizli yazışma da burada son bul-
du.

De Gaulle, işine geldiği gibi kâh işi ale-
niyete dökerek kâh gizli yazışmaya başvu-
rarak siyaset gütmekteydi. Bu durumun de-
ğişeceğini sanmıyordu. Kennedy rolleri de-
ğiştirip, gizli yazışma yolunu tıkayınca raki-
binin oyununu farketmediğini anlamak zorun-
da kaldı. Eisenhower pasif ve müdafaa
idi... Kennedy aktif ve saldırgan. Bu farkı gö-
ren De Gaulle devrin değiştiğini anlamak
zorunda kaldı. Yazışma ile mücadeleyi terk
etti. Savaşı başka sahalara sürükledi. Yıllar-
dır tasarladığı muazzam bir plâni gerçekle-
ştirmeğe koyuldu : Batı Avrupa milletlerini
dünyanın üçüncü kuvveti haline gelecek bir
camia altında birleştirmek. Bu plân, Ame-
rikalıların büyük bir projesi ile aynı zaman-

da satha çıktı. Kennedy Avrupa'ya "ortak-
lık" teklif etmekteydi. Ortada İngiltere var-
dı. Amerika, Avrupa ve Commonwealth ara-
sında bocalıyordu.

De Gaulle ile Anglo Saksonlar arasın-
daki sinsî mücadele en acı safhasına giriyor-
du : "Büyük arzular mücadelesi!"

KENNEDY VE DE GAULLE

Harpler tarihinde - bunlar ister sıcak,
ister soğuk olsun - rakiplerin artık geriye
dönemeyecekleri bir limit vardır. Bu ânı ra-
kipler bazan bilinçli bazan da bilinçsiz ha-
zırlarlar. O vakit iş, zafer ya da mağlubi-
yete kadar savaşağa kalır. Müttetikler
arasında bu limite, Kennedy De Gaulle ara-
sındaki "sağrılar diyalogu" sırasında varıldı.

1962 yılı, başından sonuna kadar açık
bir siyasi savaş yılı oldu. Büyük arzular de-
yimi. Fransız tarihinden gelmedir fakat bu
tâbiri, Amerika ve müstakbel Avrupa Birle-
şik Devletleri arasındaki andlaşmanın teme-
lini atmak için Amerika başkanı kullanmak-
tadır. Kennedy'nin "büyük arzusu" kısa za-
manda De Gaulle'ün "büyük plâni" ile çatı-
şacaktı.

Generalin projesi ikinci dünya savaşının
son günlerinde zihninde yer etti. Bundan
uzun uzadıya hâtıratında da bahsetmekte-
dir. "Almanya'nın yıkılması, Avrupa'nın par-
çalanması, Rus-Amerikan çekişmesi mucize
kabilinden kurtulmuş Fransa'ya olağanüstü
fırsatlar vermektedir. Memleketim için dü-
şündüğüm büyük plânın gerçekleşmesinde
zaman bana belki fırsat verecektir" demek-
teydi. Bu büyük plâni da şöyle izah ediyor-
du : Batı ve Doğu ile işbirliği veya gerek-
tiğinde biri ya da diğeri ile ittifak akdet-
mek fakat bağımsızlığını korumak! Gayesine
ulaşmak için general, siyasi, iktisadi ve Pi-
reneleri çevreleyen Devletleri gruplaştırmak
ve böylelikle, Sovyet ve Anglo-Sakson blok-
ları arasında bir üçüncü kuvvet, bir hakem
kuvveti teşkil etmek istiyordu. Bunun için
de 1962 başlangıcından itibaren Ortak Pa-
zar, Almanya ve İtalya nezdindeki temsilci-
lerine yeni plânının açısından talimat ver-
di : Bir yüksek konsey teşkili ve Devlet
Başkanlarının muayyen devrelerde toplanma-
sı. De Gaulle'ün rakipleri bu plâni, Avrupa'yı
bölücü olarak isimlendirdiler.

RAMBOUILLET KARŞILAŞMASI

De Gaulle'ün açtığı kampanya, uzmanla-
rın siyasi birliği tetkik etmelerine yol açtı.
Toplantı 17 Nisan 1962 de, De Gaulle'ün
projesi Belçika ve Hollanda vetosu ile kar-
şılaştıktan sonra Paris'te yapıldı. De Gaulle
son kozunu burada oynadı : Konrad Ade-
nauer! Fransız Devlet Başkanı, Federal Al-
manya Şansölyesine ilk karşılaşmalarında
vardıkları fikir birliği hatırlatıyordu. Günle-
rinin sayılı olduğunu bilen Adenauer müza-
kereye yanaşmıştı. En büyük arzusu Alman-
ya ile Fransa'yı barıştırmaktı. . .

Rambouillet de Macmillan ile de görüşen
De Gaulle İngilizlerle bir anlaşmaya varmak
için büyük gayret sarfetti. Teknik, ilmi ve
atomik yönden iki memleket arasında mü-
badele teklif etti. İngilizlerin "Blue Streak"
füze projesini Fransız-İngiliz işbirliği ile ger-
çekleştirmeğe öne sürdü. İngiliz başbakanı

engajmana girmedi yalnız teklifleri ciddi olarak tetkik etmediği vaad etti. O sıralarda Macmillan güç bir durumda bulunuyordu. Kennedy ile karşılaşacaktı ve Amerikalıların "Skybolt" füze imalatından vazgeçtiklerini ve İngilizlerin füze imalatına yardım edecek bu projenin suya düştüğünü biliyordu. Oysa İngiltere'nin atom gücü bu füzeye bağlı idi.

Kennedy İngiltere'ye Polaris füzelerini satmayı ve bunların İngiltere'de monte edilerek çok taraflı vurucu kuvvete ithal edilmesini teklif etti. Macmillan teklifi kabul etti. Yayınlanan tebliğde İngilizlerin füzelerini milletlerarası birliklerden çekme hakkına sahip olabilecekları belirtildi.

De Gaulle bu işe çok kızdı. Çok taraflı vurucu kuvvet sistemi, Amerikalıların yıllarca mücadele ettiği görüşü idi. Kennedy'nin Fransa'ya Polaris teklifini red etti. Bunu milli hükümlanlığına bir tecavüz addediyor-du.

VİYETNAM - ÇİN - KÜBA

De Gaulle mücadeleye hız verdi. 14 Ocak 1963 te, İngilizleri Ortak Pazar'a sokturma-dı. Atom denemelerini yasaklayan anlaşmayı imza etmedi. 1963 yazında Kennedy'nin Berlin, Roma ve İzlanda'yı ziyareti sırasında Paris'in üstünden geçmesi, Başkanın Generali umursamadığı şeklinde yorumlandı. Amerikalılar Kennedy'nin Paris'i resmen ziyaret ettiğini sıranın De Gaulle'de olduğunu söylüyorlardı. Oysa işin içinde başka bir gerçek vardı. Kennedy Paris üzerinden geçerken davet edildiği taktirde gelmeğe hazır olduğuna dair bir mesaj yolladı. Almanya'da iken her gün sefirine De Gaulle'den mesaj gelip gelmediğini sormaktaydı. General mesaja cevap vermemişti. Kennedy'i bir daha sağ olarak görmeyecekti.

Sinsi mücadele, Kennedy'nin cenazesi akşamı Johnson-De Gaulle arasındaki anlaşmazlık üzerine had safhaya vardı. 1964 yılında De Gaulle'ün Kızıl Çin'i tanınması bir patlayış idi. Birleşmiş Milletlerdeki Fransız delegeleri Kızıl Çin'in üyeliğe kabulü için oy kullanmağa başladılar. Amerika'nın Güney-Doğu politikası ile ilgisini, Viyetnam'ın nötrale edilmesini teklif etmekle Fransa kesmiş oluyordu. Amerikan Devlet Reisinin davetini kabul edemeyecek kadar meşgul fakat Meksika'ya gidecek kadar serbestti.

Anglo-Saksonlar da pasif kalmadılar, onların da tenkit edilecek yönleri çoktu. Amerika mütteliklerinden Küba ile alışverişlerini kesmelerini isterken, Küba'nın büyük yardımcısı Rusya'ya buğday satıyordu. İngiltere'nin Romanya ile ticaretini kesmesi için baskı yaparken,, Romanya'ya nükleer reaktör satma müzakeresine girişiyordu. İngiltere'ye gelince, Kızıl Çin'i Fransa'dan çok önce, 1950 de tanımıştı. Castro ile ticarete De Gaulle'den önce girişmişti. İngilizler, kendi milli nükleer güçlerine sahip iken Fransa'nın bu konudaki taleplerini tenkit durumunda değillerdir. Amerikalılar da De Gaulle programına hayır derken, İngilizlerini desteklemektedirler. De Gaulle'den çok önce İngilizler Avrupa Birliğine ve Ortak Pazar'a sırt çevirmişlerdi. Avrupa Birliğinin gerçekleşmesinde De Gaulle'den daha istekli olduklarına dair ortada hiç bir emare yoktur.

Bütün bu gergin duruma rağmen Haziran başlarında George Ball'un Fransa'yı resmen ziyareti bir ümit ışığı olmuştur. Birbirlerini anlamadan önce Johnson ile De Gaulle'ün kat edebilecekleri uzun bir yol vardır. Ancak bu zor bir iş değildir. Her iki taraf da bu sinsi harbin zararlarını müdriktir. Bunun haricinde Amerikan, İngiliz ve Fransız milletleri bambaşka düşüncede ve iyi niyettedirler. Devlet adamlarına iş çevrelerinin, turistlerin, öğrencilerin baskıda bulunacakları muhakkaktır.

1945 te yıkılan Alman fabrikaları 1950 de Fransa ile birlikte Kömür-Çelik Birliğinin hizmetinde çalışıyordu. O devirlerde buna ihtimal verilemezdi. İktisadi birliğe dün hayır, bugün evet diyenler, siyasi birliğe bugün hayır deseler de yarın evet demek zorunda kalacaklardır. Almanlar ile Fransızlar iktisadi işbirliği içerisinde birleştikleri gibi, Fransızlar İngiliz ve Amerikalılar ile barışmazlar mı?

Sinsi harbi durdurmak milletlere düşmektedir. Sulh, hükümetlerin ellerine bırakılmayacak kadar değerlidir.

SON

(*) Bu makalenin yazarı David Schoenburn De Gaulle'ü 1940 dan bu yana yakından takip etmiş, Roosevelt, Churchill, Kennedy ve Johnson ile defalarca mülâkatta bulunmuş tanınmış bir Amerikalı gazeteci-dir.

Romanya Sovyetler Birliğinden Uzaklaşıyor

Bernard FERON

Henüz üç yıl önce, bütün Avrupa komünist partileri idarecileri Enver Hoca'nın siyasetini takbih etmişlerdi. Kruşçev'in 22. kongrede takındığı tutumu tasdik edenlerden biri de Georgiu Dej olmuştur. 1961 Aralık ayı başında Dej, Romen Merkez Komitesi önünde verdiği beyanatta şöyle diyordu : «**Arnavutluk idarecilerinin yanlış tutumlarını terketmeleri ve diğer sosyalist ülkeler ve kardeş partilerle yollarını birleştirmeleri için gayret gösterdik. Fakat bu gayretlerimiz, Arnavutluk İşçi Partisi idarecilerinin karşı gelmeleri yüzünden sere-siz kaldı. Sovyet komünist partisinin 22. kongresinde, Arnavutluk işçi partisinin idaresi ile münasebetler ve idare tarafından takip olunan hattı hareket meselelerinin, ilkelerin ruhu içinde, ortaya konulmuş olmasını tamamen doğru telâkki ediyoruz.**» Birkaç gün sonra da (20 Aralık) Bükreş'teki Arnavutluk Büyük Elçisinin «**Diplomasi kurallarına ve devletler arasındaki normal münasebetlere aykırı davranışlarına son vermesi**» rica ediliyordu.

Oysa, Romanya, halihazırda Arnavutluk ile dostane münasebetler yürüten tek Avrupalı komünist ülkedir. Georgiu Dej için, Enver Hoca'nın politikasını takip ediyor denilemez fakat, o da, Sovyet idarecileri ile çatışma halindedir. Bu çatışma ne zaman başladı? Metinler dikkatle incelendiği takdirde, Romen komünist partisi birinci sekreterinin daha 22. kongrenin kararlarını tasdik ettiği sıralarda Sovyetler Birliğinden ayrılmaya yoluna girdiği görülmektedir. Merkez Komitesinin 1961 Aralık oturumunda, Partisindeki iyi idarecileri, parti aleyhtarı bir grup kurmuş olan kötü idarecilere karşı methetmiş, şahısa tapma politikasını yerleştirmiş ve Stalin'e körü körüne itaatten bahsetmişti. Tesadüf görünen bir durum da, «**kötü idareciler**» in Moskova'ya sığındıkları sırada, diğerlerinin içeride mukavemet hareketine katılıp mücadeleye etmiş olmalarıdır. Açıkça söylenmemekle beraber, birinci sekreter, böylece milliyetçilik politikasının tohumlarını atmaya başlıyordu.

Bugün durum gayet açıktır : her iki tarafca da kırıcı beyanatlar verilmemesine ve bu gelişmenin sertlikten uzak bir hava içinde cereyan etmesine rağmen, S.S.C.B. ile tek lâtin komünist Devlet arasındaki münasebetler çok kötüdür; o kadar ki, bazen Romanyu'nun komünist cephe içinde daha uzun zaman kalıp kalamıyacağı sorusu bile akla gelebiliyor. Bu buhranda ideolojinin rolü olduğundan bahsetmeye mahal yoktur : Bükreş, komünist hareketin «**genel seyir hattı**» nı Ruslar tarafından tarif edildiği şekilde kabul ediyor. Ancak, doktrin üzerindeki mutabakat Devletler arasında vahim uyumsuzlukların doğmasını önleyememiştir. Daha doğrusu, bahis konusu olan Romanya'nın iktisadi menfaatleri ile Kruşçev'in idare etmeye çalıştığı sosyalist ülkeler camiasının aşırı talepleri arasındaki çatışmadır.

Son üç yıl zarfında birçok hâdise vukubuldu. Bunlardan bazıları önemsiz görünmekle beraber hepsini bir arada mütalâa etmek işin önemi hakkında fikir vermektedir. Genellikle halkçı cumhuriyetler, S.S.C.B. nin başarılarını vakitli vakitsiz kutlamakla bağlılıklarını gösterirler. Fakat Romanya'da Rusça öğrenimi, 1963 ten beri mecburi olmaktan çıkarılmış, Rusça isimler taşıyan sinema ve kütüphanelerin isimleri değiştirilmiştir. **Yeni Çağlar** adlı Rus dergisi Romen diliyle yaptığı yayını durdurmaya mecbur kalmıştır. Ve nihayet, Parti militanlarının Sovyet politikasına karşı vaziyet almaları sağlanmıştır.

Partiler arasındaki kardeşçe münasebetlere gelince... Kruşçev'in son Bükreş ziyareti 1962 Haziranına raslamaktadır. Georgiu Dej, komünist sefleri zaman zaman Sovyet birinci sekreterinin etrafında bir araya getiren toplantılara iki yıldan beri katılmamış, Haziran 1963 te, Ulbricht'in yetmişinci yaşını kutlamak için Doğu Berlin'de verilen randevuya da icabet etmemişti. Bu yılın Nisan ayında, «**K**» nin doğum günü müasebetiyle yapılan törende de kendisini Hükümet Başkanı Maurer temsil etmiştir. Romenlerin son anda Moskova'ya gitmeye karar vermeleri, skandal yaratmak tan çekinmiş olmalarından gelmektedir.

«K» KUMAR OYNAMAZ

Milletlerarası komünist hareketindeki buhranın çözüm yolu konusunda Romen görüşü, Maurer'in 1963 Kasımında «Barışın ve sosyalizm'in meseleleri dergisinde açıkladığı düşünceleri merkezindedir: polemiklere son verilmesi, Çinliler ve Sovyetlerin meselelerini sessizce çözümlenmeleri, iyi niyetli partilerin dostane teşebbüsleriyle çözüme delâlet etmeleri ve son olarak da, bir genel konferansın bu uzlaşmayı «mühürlemesi». Böyle bir programın Rus teklifiyle taban tabana zıt olduğu apaçıktır; zira Sovyetlerin teklifi, Mao'nun ayrılık güden hareket tarzına son verecek bir genel konferansın derhal toplanmasını öngörmekteydi. Romen komünistleri zaten bir arabuluculuk teşebbüsü yapmış bulunmaktadırlar: Şubat içinde bir heyet Pekin'e (sonra da S.S.C.B. ne) gitmişti. Fakat bir netice elde edilemedi.

Acaba Bükreşli idareciler, Çin-Sovyet uzlaşmasına bu kadar önem atfetmekte midirler? Daha ziyade hâkim olan kanaat, bunların *statu quo*'nun idamesini arzu ettikleridir. Herhalde, Moskova ve Pekin arasındaki rekabet sayesinde muhtariyete erişmeleri ve Pekin arasındaki rekabet sayesinde muhtariyete erişmeleri mümkün olmuştur. Romanya, Sovyetler Birliği'nin - ve Comecon'un - karşısında tek başına kalsaydı, iktisadî birleşme tasavvurlarına karşı gelmekte bu başarıyı gösterebilir miydi? Geogiu Dej bakımından mutlu sayılabilecek bir durum şudur ki, Arnavutluğu, Çin'i, Kore'yi ve Kuzey Vietnam'ı kaybettikten sonra Kruşçev'in Romanya karşısında kumar oynayacağı vaziyeti kalmamıştır. Bu sayede, Dej partisini elinde gayet iyi tuttuğu hissini vermekte ve millî menfaatini koruma politikası halkın tasvibine mazhar olmaktadır.

Bu arada, Romenlerin mukavemeti, başlangıçta Sovyet Hükümeti Başkanı tarafından sadece asap bozucu olarak telâkki edilirken, artık, Moskova'da gittikçe daha zor kabul edilen bir meydan okuma havasına bürünmüştür. Mayıs başlarına kadar, yabancı gözlemciler bu çatışmanın varlığını ancak sonuçlarını görerek keşfediyorlardı. Artık polemik aleniyete dökülmüştür. Moskova Radyosu (30 Mayıs) hedef tutulan şahsiyetlerin kimliği hakkında hiçbir şüpheye mahal bırakılmaksızın hücuma geçmekte - ki bunlar Comecon'a karşı olanlardır -, ve Bükreş radyosu (5 Haziran) bundan daha sert bir dille mukabele etmektedir. Zaten 22 Nisan'da kabul ettiği çok uzun bir beyanat metninde, Romen İşçi Partisi merkez komitesi, Comecon'un halihazırdaki politikasını tasvib edemeyeceğini belirtmişti. İleri sürdüğü tezleri şöyle özetlemek mümkündür:

ROMEN PARTİSİNİN TEZLERİ

1 — Kalkınma çabalarının sonuca bağlanması «başta, her ülkenin bütün iç imkânlarının kullanılmasına bağlıdır; bu da ülkenin kendi öz gücünün tamamen seferber edilmesi ve tabii kaynaklarının azami değerlendirilmesi yoluyla olacaktır. Nihai rol sosyalist sanayileşmeye düşmektedir.» Bu görüş, açıkça milletlerarası sosyalist iş-

bölümü tasavvuruna aykırıdır. Romenlerin iddiasına göre, sosyalizmin yerleşmesi için, her memlekette güçlü bir ağır endüstri kurulması zaruridir. Onlarca, bu bir temel kanundur ve bu kanuna karşı rantabilite ölçüsünü bahis konusu etmek imkânsızdır;

2 — Comecon'da ortaya atılan bazı tedbirler «tek bir plân ve bunu bütün üyelere müştereken uygulayacak tek plânlama teşkilâtı» nı öngörmektedirler. Bu tedbirler «iktisadî faaliyetin yönetimini Devletin yetkileri içinde çıkarıp, devletlerüstü teşekküllerin görevleri çerçevesine almak» esasına dayanmaktadır. Halbuki «millî ekonominin plânlı yönetimi, sosyalist devletin temel, öz ve egemenliğinden ayrı mütalâa edilemeyecek görevlerindedir.» Gerçekten Comecon, 1962 Haziran ve Aralık toplantılarında, Kruşçev'in düşüncelerine uygun olarak, müşterek bir plânlama tesisi ile meşgul olmuştur. Fakat böyle bir teşekkülün kurulması tüzüğün yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Tüzükteki yenilemelerin üye ülkelerin oybirliğiyle alacakları karara bağlı olması hasebiyle, Romanya'nın buna itirazı mümkündür;

3 — Karşılıklı yardımlaşma konseyi (Comecon) hâlen dünyada mevcut bulunan 14 sosyalist ülkeyi içine almış değildir (1). «Bu yardımlaşma konseyine bütün sosyalist ülkelerin iştirakini temine edebilecek en iyi çareleri» bulmak gerekmektedir. Daha başka bir deyimle, Romenler, Yugoslavya gibi Çin'in de, hattâ komünist olmamakla beraber «kapitalist olmayan kalkınma yolunda ilerleyen ülkelerin» de Comecon'a üye olmalarını istemektedirler. Sovyetlerin iktisadî bütünleşmeyi gerçekleştirme yolunda hâlâ beslemekte oldukları ümitlerin, bu yeni üyelerin de katılması ile tamamen yıkılacağı aşikârdır;

4 — «Milletlerarası sosyalist işbölümü, sosyalist ülkelerin dünya iktisadî münase-

betleri bütününden tecridi anlamına gelemez.» Romenler, Comecon'un diğer ülkelere karşı olan taahhütlerinin, kapitalist ülkelerle anlaşmalar yapmalarına engel olmasına razı değildir. Kaldı ki, son ayların tecrübeleri, sosyalist camia içindeki ülkelerden çok, en ileri kapitalist devletlerle — meselâ A. B. D. ile — anlaşmaya varmaya âmade olduklarını göstermektedir.

Milletlerarası komünist hareketi içinde Romanya, ayrılık gütmekte ve kendi başına hareket etmektedir. Comecon'un hukuken tam bir üyesi olmakla beraber, ilk önce, kendi millî iktisadî menfaatlerinin nazarı itibara alınmasının şart olduğunu açıkça beyan etmektedir. Bundan başka, kendisini S.S.C.B. nin yanından ayırmamak gayesi güden dayanışmayı çeşitli vesilelerle yıkıştır. Geçen Kasım ayında, Romen delegesi, onbir Lâtin Amerika ülkesi tarafından sunulan ve nükleer faaliyetten tecrid edilen bölgelerle ilgili bir metne, B. M. deki Sovyet blokunun bütün temsilcileri hariçinde, tek başına oy vermişti. Son ticaret konferansında Romen delegesi memleketinin «az gelişmiş» olarak kabul edilmesini istemiş, ve gene, bütün komünist temsilcileri arasında tek başına olarak, «tarafsız blok» delegeleri ile birlikte oy kullanmıştır.

Bükreş temsilcileri, altı aydan beri, diğer komünist ülkelerle beraber oldukları kadar, tarafsızların da yanında buldukları hissini vermeye çalışmaktadırlar.

Çeviren: Fikret ÜÇCAN
Le monde, 21 Haziran 1964

(1) Ocak 1949 da kurulan COMECON un sekiz üyesi şunlardır: Arnavutluk, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya, Çekoslovakya ve S.S.C.B.

Kültür ve Sanat

Mehmet SEYDA

İnsanoğlu dinsel konularda dar, katı saplantılara düşer, bağnazlaşır da, öğretisi konusunda bağnazlaşmaz mı sanki? Onda da bağnazlaşır, hattâ bu, bağnazlığa yer vermemesi gereken tarihsel maddecilik öğretisinde, bu öğretiyi benimsemiş tutmuşlarda bile olur. Bağnazlar için, karşı düşüncenin her çeşiti, bir çeşit satılmışlıktır. Karşısındaki, falanca ya da filanca sorun üzerindeki düşüncelere, inandığı için gelmemiştir, onu inandığı için savunmamaktadır; doğruluğuna kendi de inanmazken, kişisel çıkarı yüzünden bunu böyle yapmaktadır. Dolayısıyla, bağnaz kimsenin karşı görüşteki kişiye saldırıları, hemen hemen, onun ahlâkı ile ilgilidir. Düşüncenin doğruluğu eğriliği bir yana bırakılır, karşı düşünceli insanın ahlâkı, karakteri üzerinde derinlemesine çözümlemelere girişilir.

Yeni Yorumlar

Bizde, son yıllara gelinceye dek yapılan «fikir münakaşaları»nda önde gelen tutum bu idi. Giderek, kişi üzerinde oynamanın ikinci plâna geçtiğini, sanat ve düşünüş sorunlarında, gerçek bir araştırma ürünü sayılacak nesnel eleştirilerin başladığını görüyoruz.

Örneğin, Emin Türk Eliçin, 4, 5 ve 6 sayılı Eylem dergisinde, «Türk Devrim İdeolojisinin Uğraklarına Kısa Bir Bakış» adlı yazısında, KADRO, YÖN ve BARIŞ DÜNYASI dergilerini, bunların temsil ettikleri görüşleri incelerken, duygusallıktan uzak, bilimsel yönetime yarışır bir ağırbaşlılık içinde kalmaktadır. Kazancı şurada ki, kişi, verilen her yargıya katılmasa da, Emin Türk Eliçin'in tutumuna, yazısına kendiliğinden bir saygı duyuyor. Çünkü amacın sağı solu suçla-

maktan çok, bir gerçeği arayıp bulmak ve ortaya koymak olduğu hemen seziliyor.

Yön ve Kadro dergilerini kendine "daha yakın" bulduğunu söylemekten geri durmayan Eliçin, Yön dergisiyle bir zamanlar tartışmalara girişmiş olan Barış Dünyası dergisi ve bu derginin yazarı Ahmet Hamdi Başar için de uzun, çözümleyici açıklamalara yönelmektedir. Sorunun önemini belirtmek bakımından, yazının başında yer alan bir gazete haberini biz de buraya koyacağız :

12 Temmuz tarihli CUMHURİYET gazetesinden :

"Dış ödeme açığımız yıldan yıla daha çok artmakta olup Türkiye her gün dokuz milyon dolar civarında borçlanmaktadır. Her doğan Türk çocuğu gözünü dünyaya dört bin lira borçla açmaktadır. İthalat ile ihracat arasındaki fark, yani 1964 yılındaki dış ödeme açığı 280 milyon dolardır. Buna ayrıca 110 milyon dolar tutarındaki taksit borçlarımızı eklemek gerek. On yıldır ihracatımız donmuş ve 300 milyon lira civarında dolmaktadır. Sebebi ise yalnız tarım ürünleri satmamızdır. 1948 yılında yalnız 2 bin olan traktör sayısı bugün 40 bina yükselmiş ve ilk yıllarda üretim yüzde 25 oranında bir artış göstermişse de bugün yine 1950'nin altına düşmüştür."

Bu batağna gidişe son verilmesi, Türkiye'nin en tez sürede kördüğüm olmuş sorunlarını çözümüyle gerekmiyor mu? Gerekiyor ve aydınlarımızı düşünüyü ortamına çeşitli görüşler atmayı zorluyor. Az gelişmiş ülkeler arasında sayılan Türkiye kalkınmak zorunda. Nasıl kalkınacak? Sosyalistik yolu ile mi, kapitalizm yolu ile mi, kendi uydurduğumuz olan karma ekonomi ile mi?

Soruna bir çözüm yolu arayanlardan Ahmet Hamdi Başar'ı, Eliçin şöyle sunuyor okurlarına : ... 17 yaşında yazmaya başladığı günden 67 yaşında bulunduğu bugüne kadar hep sevgili Türkiyesini düşünmüş, onun sorunlarına çözüm yolları aramış, bulduğu ve kurtarıcı olduğuna inandığı çareleri Atatürk'ten Millî Birlikçilere kadar her iktidar sahibine anlatıp kabul ettirmeye çalışmış usanmaz bir idealisttir! Atatürk'ün deyimleriyle bir "Hayalperest", kendi deyimiyle bir zavallı safdil, bir Donkişot! Şimdi benim katacağım deyimle bir Odiseus! Ama hiç kurnazlığı, yalancılığı, dolandırıcılığı olmayan bir Odiseus. 7-8 ciltlik "İktisadî Devletçilik" dizisi bir destan, bir Odisea'dır; ekonomik bilgiler ve düşüncelerle kurulmuş bir Utopia'dır. O dile pek özenmez, onun için de şaşılacak kadar çok dil yanlış yapar, ama bu dil yine de canlıdır, üslûpludur, güzeldir! Dostu Şevket Süreyya'dan çok daha kolay okutur kendini. Falih Rıfkı Atay'ın "Roman"ını okuyanlar nasıl üstün bir sanatçı elin itişiyi sonuna dek sürüklenir, sayısız yanlışların, düşünce tutarsızlıklarının farkına varmazsa, Hamdi Başar'ın Ekonomi-Politigini okuyan da gerçek nerededir, kuruntu ve ütopia nerede, pek seçemez. Karışık, karmaşık bir dünya görüşü, bir sosyal felsefesi vardır. Bütün bu yargılarda en küçük bir yergi sezilmemelidir; hayır, hayır! Onu okuyan çok şey öğrenir, kendi düşüncelerini onun omuzundan geliştirir. Bütün bunlardan dolayı ona minnet duyar, onu sever, ülküsünün derinliği ve yenilmezliği karşısında ise hayran olur,

ama, bir bilgin olarak değilse bile, bir temiz aydın kişi olarak ona ilgisiz kalmak kimsenin elinden gelmez.

Eliçin, daha sonra, Ahmet Hamdi Başar'ın düşüncelerini, öğretisini anlatmaya başlıyor. Onun Atatürk "Yürü" deyince nasıl koştuğunu, ortaya keyfince bir İdari Devlet, İktisadî Devlet ikilemesi çıkardığını, nurlu yola Atatürk'ün açtığı ve bütün geri milletlere örnek olan orta yoldan varmanın inanmış bir savunucusu olduğunu anlatıyor.

"Kendisi karamsar olmuş, iz ve eser bırakmadan gitmek korkusu ile titrer olmuş ama" diyor Eliçin, "bence bu korku yerinde değildir, devlet kapısından, kapıkulundan uzaklaşıp iyi-kötü büyüyen ve artık kapıkuluna kumanda etmeye başlayan burjuva sınıfımızın kucacağına çekileliberi daha gerçekçi ve uzun ömürlü fikirler bulup ortaya atmayı ve çevresini etkileyip yalnızlıktan kurtulmaya başlamıştır. Ektiği tohumlar geç de olsa filizlenmektedir."

Gerçekten de, Ahmet Hamdi Başar, daha başından beri, sosyal adalete uygun demokratik bir düzenin kendisine göre reçetesini yazan bir kalemdi. Bir soy burjuva düşünürü idi. Öyle iken, "Kapıkulu-Babı âli geleneği çok değişmeden sürüp gidecek, Atatürk'ün Ankara hükümetinde de etkisini gösterecekti. Zaten aslına bakarsanız "Kemalist İnkılâbı" yapan da kapıkulu idi, kapıkulu sahnede uyduruk bir burjuva sınıfı adına inkılâpçılık oyunu oynamıştı. Burjuvasız burjuva inkılâbı da işte ancak böyle olurdu! Bu, sadece yer değiştirmiş kapıkulu, gelecek Türk burjuvasisinin zeyrek zekâlı çocuğu A. H. Başar'ı benimsememle kalmıyacak, onun dilini bile anlamıyacaktı."

Ahmet Hamdi Başar bir yalnızlık havasında çilesini doldururken sayısız kitap yazar. "Kafa nurunu ve gönül duygusunu içine döktüğü bu kitaplar vefasız sevgililerce reddedilen aşk mektupları gibidir."

Eliçin, çeşitli noktalar arasında şu noktaya da değiniyor : "A. H. Başar idealist düşünürden başlamışsa da bu onun gittikçe artan bir "Tarihsel Maddecilik" ağız kullanmasına engel olmamaktadır."

Bu söz bize neyi andırıyor? Hiç küşünsüz, Engles'in "Ludwig Feuerbach" felsefesini incelerken söylediklerini : "... Descartes'dan Hegel'e ve Hobbes'dan Feuerbach'a kadar giden bütün bu devir boyunca, feylesoflar asla kendi zannettikleri gibi, sırf fikir kuvveti ile sevk ve tahrik edilmiş değiller-

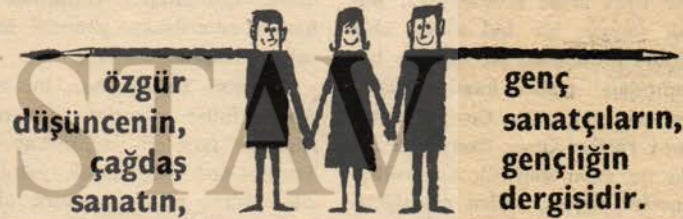
di. Bilâkis, onları gerçekte sevkeden âmil tabii ilimlerin ve sanayiın gitgide daha zorlu muazzam gelişimi olmuştur... İdealist sistemler, gittikçe daha ziyade maddesel bir muhteva ile doldular."

Barış Dünyası, her sayısında bir "Açık Oturum" düzenler. Bu Açık Oturum'u, aslında A. H. Başar, kimi yazarların, düşünürlerin daha önce yazıp çizdikleri yerlerden derliyerek düzenlemektedir. 27 sayılı Barış Dünyası'ndaki 5. Toplantı, "Yönümüz Ne Olmalı?.. Sosyalist Kalkınma mı, Kapitalist Kalkınma mı?" sorusunu ele alıyor. Toplantıya katılanlardan "Tarihçi"nin kendine özgü bir görüşü yoktur, o Sosyalist Profesörü dinlediği zaman sosyalist kalkınmaya, Hukuk Profesörünü dinlediği zaman kapitalist kalkınmaya doğru yatmaktadır. Başarı, "İktisatçı"nın söylevi, ya da konuşmasıyla sağlanır :

"... Kapitalizmi geri memleketlerde kurmak çok güç bir iş değildir. Dünyanın her memleketinde kapital yeni bir iş peşindedir. Siyasî güven ve istikrar sağlanırsa geri memleketlere gelebilir. Geri memleketlerin de kendi içlerinde sermaye birikimini ve yatırımları destekliyecek tedbirler alacakları şüphesiz sermaye birikimini ve yatırımları destekliyecek tedbirler alacakları şüphesizdir. Krediler çoğaltılır; yatırımlarda vergi muaflığı tanınır; daha birçok tedbirler alınır; büyük fabrikalar kurulur; birçok işlere girilir. Fakat istenen böyle bir kalkınma değildir. Yahut yalnız bu değildir. İsveç'te, İsviçre'de, İngiltere'de, hattâ Amerika'da olduğu gibi sermaye piyasasının kurulması, herkesin kendi işgücüyü kazanarak uğraşması, iş ve sermaye diktatoryası devrinden, iş ve sermaye demokrasisi devrine geçmiş yeni kapitalizmin geri memleketlerde kurulmasıdır."

Zor olan budur. Böyle bir kalkınmayı, toplumun bütün faaliyetleri dengeli bir şekilde bir plâna, programa bağlamış olarak, her alanda uzmanlar kullanarak, idealist kadroyu yaratarak, siyasî istikrar ve güven şartlarını da sağlıyarak başarmak mümkündür."

Özetlersek, Emin Türk Eliçin'in yeni yorumu, düşünce alanımıza bir açıklık getiriyor, herhangi bir görüşe dudak bükmeden önce, onu yakından izliyerek tanımanız gerektiğini ortaya koyuyor, kalıp ve kutaktan dolma düşünceden, eleştirel düşünceye ileri, olumlu bir adım atıyor, diyebiliriz.

özgür
düşüncenin,
çağdaş
sanatın,

genç
sanatçıların,
gençliğin
dergisidir.

Açık Düşün - Sanat Dergisi

gençlik

PARASIZ ÖRNEK SAYI İSTİYİNİZ
ADRESİ: İSTİKLAL CAD. 47½ TUNEL

onaylanmayan yasa ve yabancı vergi sistemi

Mehmet Metin NİĞAR

Bizde asarı atika hırsızlığı olağan
hadiselerden sayılır.

Ref'i Cevat Ulunay
Takvimden Bir Yaprak, 1951.

Yurdumuzun en değerli kültürel varlıklarını temsil eden taşınır ve taşınmaz tarihsel uygarlık ve sanat yapıtlarının uğradığı vandalca tahriplerin ve çapulculukların iç yüzünü bir genç bilim adamımızın kaleminden izlemek faydalı olacaktır. Hiçbir şey için olmasa, inanılmaz gafletlerimizin kaydını kültür tarihimizin sayfalarına geçirirken, yurt uygarlığına hayatını atamış bir kültürlü, bir aydın yurttaşımızın sonuç vermeyen uyarılarına bu sonsuz dramın bir bölümünde yer vermiş olmak için.

Genç kuşak arkeologlarımız arasında gerek kazıları, gerek araştırmaları ve gerekse eski anıtların ve sanat yapıtlarının korunması konusunda bitmez tükenmez çabalarıyla tanıdığımız Dr. Nezih Fıratlı, yurt içinde ve yurt dışında kendisine haklı bir ad yapmış sayılı uzmanlarımızdan biridir.

Nezihi Fıratlı'nın 1957 tarihli bir yazısında şu satırlarla karşılıyoruz : (1)

"Antika ticaretinin böyle bir zümre (antikacılar) elinde devam edip gitmesine sebep, bu ticaretin hemen hemen başı boş olması ve hakiki antikanın haricte pek fazla alıcısı olması ve pek kıymetli bir meta' teşkil etmesidir. Elinde antika olan, buna hiçbir ölçü gelmeyen pek fazla bir fiyat ister. Alıcılar ise, eserin kendi koleksiyonlarına girmesi için, satıcıya, onu tatmin edecek parayı verirler. Türkiye'de resmen antikacılık yapanlar birer ruhsatname almağa mecbur iseler de, ruhsatname almadan bu işi yapanların, ve ruhsatnameli antikacıların alış verişlerinin müessir bir kontrole tabi tutulduğunu iddia edebilmekten maalesef uzak bulunmaktayız. Bunun neticesi olarak, eski devirlerde olduğu gibi, şimdi de Avrupa ve Amerika müzelerinde Türkiye'den giden eserler yer almaktadır. Aradaki fark, şimdiki eskilere nazaran taşınması kolay, kıymetli, küçük şeyler olmasından ibarettir.

"Eski eserlerin pek çok para ettigine dair halkta bir fikri sabit mevcuttur... Bugün antikacılık yaygın bir hal almış olup Türkiye toprakları mütemadi bir şekilde bilgisiz eller tarafından gizlice kazılmaktadır. Elden edilen eserlerin pek çoğu, Cenup hudutlarımızda fazlaca rastladığımız üzere, ya âdi kaçakçılık yolu ile veya gümrük kontrolünden muaf kimseler eliyle, harice çıkmaktadır. Avrupa ve Amerika müzelerinin kataloglarını karıştıracak olursak, bunlarda son yıllarda Türkiye'den satın alınmış eserlerin yer aldığını görürüz. Bir yabancı müzenin 1955 tarihli son kataloguna nazaran, 1932 ile 1953 yılları arasında bu müzenin koleksiyonlarına İstanbul'dan alınmış Bizans devrine ait altın, gümüş, bronz ve fildişinden

mamül 38 eser girmiştir. Bu tarihler arasında Türkiye'den antika ihracı yasak olduğuna nazaran, bu eserlerin hepsinin muhtelif yollardan kaçırıldığı meydana çıkmaktadır. Bu bir tek misaldir. Diğer müzelere ve hususi koleksiyonlara giden eserler göz önüne getirilecek olursa, yurt dışına çıkarılan eserlerin ne büyük bir yekûn tuttuğu kendiliğinden ortaya çıkar."

(Ya taşıdıkları inanılmaz değerleri yüzünden müzelerin menşe' vermeğe cesaret edemedikleri, ya yıllar boyu sayısız diplomatik muafıkların kullanılması sebebiyle hiçbir zaman menşe'lerinin bildirilmesine imkân olmıyanlar, ya açıklanacakları çok ileri tarihlere kadar müze depolarında bekletilenler... Bütün bunlar göz önüne getirilecek olursa, elimizden gidenlerin sayı ve değer bakımından beyni donduran vüsatî belki tahmin olunabilir; ama asla ölçülemez.)

Bin dokuzyüz altmış başlarından bu yana antika kaçakçılığının birden bire inanılmaz ölçülerde artması ve gazetelerde günlük haberler arasında sık sık yer alması üzerine Nezihi Fıratlı önemli bir yazı yazdı. İşte bazı pasajlar : (2)

"Türkiye'den eserler kaçırılmakta ve bu, evvelki yıllara nisbetle, çok daha sür'atli ve tahripkâr bir şekilde vaki olmaktadır. Bundan ne müzelerimiz, ne hazinemiz hiçbir surette faydalanamamaktadır. Buna karşılık gizli kazı yapanlar ve eserleri kaçırınlar büyük menfaat sağlamaktadırlar. Eski eserlere karşı devam edip giden bu halden esas itibariyle eserleri korumakla mükellef olan teşkilâtımızın sorumlu olduğunu söylemek zorundayız. Zira Türkiye'de antika satışı ruhsatnameye tabidir. Ruhsatnameli antikacılar eserleri alır, satarlar. Sattıkları eserin yurt dışına çıkarılması onları ilgilendirmeyiz. Sadece alıp sattıkları eserleri müzenin talebi halinde göstermeğe ve tercihan müzeye satmakla mükellefdirler. Şu halde bu esnaf, doğrudan doğruya antika kaçakçılığından mesul tutulamaz. Onlardan alınan eserin harice çıkarılması gümrük idaresini ve kaçakçıyı ilgilendirirler."

(Teori bakımından bu böyledir belki. Ancak müze yöneticileriyle namuslu ve dürüst bir işbirliği yapan kaç antikacı vardır Türkiye'de? Hiç desek yanılmayız. Antikacıları birer müze memuru olarak değil, birer alıcı olarak denetlemek gerekir. Hem de bir yabancı dili ana dili gibi konuşan turist kılıklı bir alıcı tarafından. Ozaman çıkar antikacıların oyunu ve gizli köşelerde döviz ödeyen yabancılar için saklanan müzeliik has mallar. Davanın çözümünü antika ticaretini kanun dışı ilân etmek.)

"Aynı şekilde, milletlerarası piyasaya

intikal etmiş bir eski eseri Avrupa veya Amerika'da satın alan müze de bu hareketi dolayısıyla suçlanamaz. Her müzenin vazifesi koleksiyonlarını zenginleştirmektir. Hediye olarak verilen eseri kabul edeceği gibi, parası nisbetinde satın almak ta en tabii hakkıdır."

(Genç arkeoloğun söyledikleri gerçeğin tam bir ifadesidir. Ana sorun eski yapıtların yurt dışına çıkarılmasını önlemek olduğuna göre, Eski Yapıtları Koruma Yasası'nın Meclisten çıkarılması işi kökünden çözümlüyecek tek çaredir. Hükümet hâlâ romantik bir turizm dâvası peşindedir. Tarihsel Anadolu uygarlıkları kalıntıları korkunç bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Arkeoloji kanunu çıkmadıkça her turisti potansiyel birer kaçakçı olarak görmekten ve şüphe etmekten kendimizi alamıyoruz. Diplomatlar ve yabancı uzmanlar da ayrı bir dâva.)

"Esas mesele gizli kazı yaptırarak eserin tahribine sebep olanları ve eserleri yurt dışına kaçırınları bertaraf etmek ve tesadüfen bulunan eserlerin satışından da fayda temin eden bir sistem tesis etmektir." (Tesadüfen bulunan yapıtların otomatik olarak müzelere teslimini sağlayacak bir yönetmeliğin uygulanması daha yerinde olur kanısındayız.) "Bu hususta acele etmeğe lüzum vardır. Çünkü yurt dışına çıkan tarihin her hangi bir devresinde muayyen miktarda yapılmıştır. Bir müddet sonra tükenmeleri mukadderdir."

Dr. Fıratlı'nın yöneticilerin dikkatine sunduğu en önemli nokta, ve yazının özü aşağıdadır :

"Türkiye'de ve diğer memleketlerde antika fiyatlarının artmasında ve dolayısıyla antik kalıntıların tahribinde bir diğer amil de Amerika'daki vergi sistemidir. Halen Amerika'da kültür faaliyetlerine ve müzelerine yapılan bağışlar vergiden muafır. Kazanç sahipleri nasıl olsa büyük bir kısmını devlete vergi olarak verecekleri para ile müzelere yardım etmeği ve fiyatına önem vermeden eser satın almağı tercih etmektedirler. Bu hal Amerika müzelerini zenginleştirmekte ise de, eser fiyatları astronomik rakamlara yükselmektedir. Bunun neticesi, Türkiye dahil, menşe' memleketlerinde eser fiyatları artmakta, eser tahribi de teşvik edilmektedir."

(Bu olaylar özellikle Türkiye için acı birer gerçektir. Bu gemi aزیya almış eski yapıt korsanlığı, antika gangsterliği, bu para babalarının perde arkasından vatansız kazıculara, hem de Türk köylüsünün kazmasıyla yaptıkları gizli kazılar, engellenmediği takdirde, topraklarımızın altı da, toprak üstü varlıklarımız ve örneğin Selçuk ve Osmanlı tarihsel yapıları gibi, perişan edilecektir. Bu sadece bir zaman sorunudur artık. Kum saatindeki kumlar çok azalmıştır, çok.)

Yazar makalesini şöyle bağlamaktadır : "Netice olarak eski eser satışını ciddi ve realist bir nizama bağlamağa ihtiyaç vardır. Bunun için, (1) Yabancıların halktan eser almasını önlemek, (2) Antika alış verişini kontrolü mümkün birkaç merkezde toplamak, (3) Antika satışlarında müzelerimizin kontrolünü sağlayan ve hisse almasını temin eden bir sistem kurmak, müzele-

rin gördüğü eserin ihracına müsaade etmek gerekir. Böylece hiçbir netice vermeyen bugünkü sert yasak nizamı yerine realist ve müzelerle fayda temin eden bir nizama intikal etmiş olacaktır."

Bize öyle geliyor ki "bugünkü sert yasak nizamı" diye bir durum yoktur. Aksine, nizamsızlık, ilgisizlik ve inanılmaz bir gevşeklik, umursamazlık ve nemelâzımcılık rejimi vardır. Sayın yöneticilerin olup bitenden haberleri bile yoktur. Olsa da umursamazlar. Çoğunluğu için en yetkin bir sanat yapıtı nihayet bir mermer parçası, bir maden külçesinden ibarettir.

Öte yandan müzelerin yetkisi sınırlıdır. Müze direktörlerinin sorumlulukları daha da sınırlıdır. Vatansız kaçakçıların maddi imkânları ise sonsuz, örgütleri korkunçtur. Öyle sanıyoruz ki, altın ve döviz kaçakçılığı gibi, antika kaçakçılığı da sert hükümlerle kanun dışı ilân edilmedikçe ve bu sıkı yasak nizamını uygulayacak geniş bir denetleme örgütü kurulmadıkça bu zincirleme kaçakçılıkların sonu alınmayacaktır - ta ki

toprak altındaki son hazinemiz de çainıp yurt dışına aktarılınca kadar..

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü, değerli arkeolog, eski dostum ve fakülte arkadaşım Necati Dolunay ile geçenlerde önlene-miyen definicilik ve kaçakçılık olayları üzerinde dertleşirken, bana şunları söyledi :

"Eski Yapıtlar Kanunu hemen çıkarılmazsa, Türkiye, arkeoloji kalıntıları bakımından pek yakında bir çöl haline gelecektir. Ne deşilmemiş bir höyük, ne talan edil-memiş bir tümülüs kalacaktır. Buldozer geçirilmiş gibi dümdüz olacaktır bütün Anadolu."

(1) **Nezih Fratlı**, Antika Ticareti ve Kaçakçılık Vakaları, Türkiye Turizm ve Otomobil Kurumu Belleteni, No. 183, 1.IV.1957, ss. 16-17.

(2) **Aynı yazar**, Gizli Kazılar, Antika Ticaret ve Kaçakçılığı, Cumhuriyet Gazetesi, 15.IV.1963.

Kaya ÖZSEZGİN

kurultayın düşündükleri

Son günlerde basında, özellikle sanat dergilerinde, devletin güzel sanatlara ilgi göstermesini, gereken yardımı yapmasını isteyen yazılar, müzik ve sahne sanatları kurultayının toplanmasıyla yeniden dikkati çekmeye başladı. Zaman zaman böyle çıkışlar, beklenen tepkiyi göstermese bile, uyanık bir ortam hazırlaması ve bu ortamın gerçek anlamda varlığını gözler önüne sermesi yönünden yararlı oluyor. Adı geçen kurultay, güzel sanatların bir bölümüyle ilgili olmakla beraber, devletin bu konuya gerçekten eğildiğini belgelediği için umut vericidir. Böyle bir umuda yıllarca susuz kalan, sanatla uzaktan yakından ilişkili herkesi sevindirmiştir. Ne varki, kurultay danışma kurulunun da haklı olarak belirttiği gibi, kurultayın yalnızca müzik ve sahne sanatlarını içine alması, plâstik sanatları kapsamı dışında bırakması, bir bakıma da üzücü olmuştur. Son yıllarda müzik ve tiyatromuzun yabancı ülkelerdeki yüz ağartıcı ve onur verici gösterilerine paralel olarak, resim sanatımızın da, gerek özel, gerek karma sergilerle yurt dışında ilgiyle izlendiği, Türk sanatı adına olumlu yankılar yarattığı bilinen bir gerçektir. Birer sanat elçisi olarak yıllar yılı Paris'te çalışıp sergiler açan bir bölük Türk ressamı, yurt dışında Türk resmini, devlet eliyle düzenlenen sergilerin yanı sıra temsil etmeyi başarıyorlar. Millî Eğitim Bakanının böyle bir kurultayın toplanmasına gerekçe olarak öne sürdüğü müzik ve tiyatromuzdaki gelişmeyi - buna son zamanlarda filmimizi de ekleyebiliriz - ve çözümlenmesi gereken bazı sorunları, sanatın öbür kollarında da görmek mümkün. Kaldığı, bu başarılarla, böyle bir kurultayın ciddi çalışmalarıyla yeni ve olumlu bir yön verilebilirdi. Sonra, sanatın ve sanatçının sorunları bir bütündür; birbirine çok yakından bağ-

dır. Çözüm ve önermeler genel bir ortamda düşünülmeli ve tartışılmalıdır. Bundan sonraki kurultayların, bu gerçeği göz önünde tutmasını şimdiden dilemek hakkımızdır.

Bir ara sanat çevrelerinde günün konusu haline gelen Kültür ve Sanat Bakanlığı, ya da müsteşarlığı kurulması, sanat sorunlarımızın böyle bir örgütün yönetimi altında çözümlenmesini öngören eğilim, kurultay dolayısıyla yeniden önem kazanır gibi olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığının, yetkileri ve çalışmaları sınırlı bir genel müdürlükçe, ülkemizin sanat ve kültür sorunlarının dar bir bütçenin koşulları ile çözümlenemeyeceğini; daha geniş bir kuruluşa geçmek gerektiğini bundan önce de savunduk. Sanat ve kültür olaylarının gelişimi ve çeşitliliği, hele bu yolda bir kurultay toplamanın gereği ve önemini, ilgililerce de, hiç değilse benimser görünmesi, bu kuruluşu bir kez daha belirlemiştir. Bir kalkınma çabası içinde bulunan ve bu kalkınmayı da, her şeyden önce kültür sorunlarının çözümlenmesini öngören bir yöntemle ele almayı amaç edinen bir ülkede, kültür ve sanat örgütünün genişliği ve sağlamlığı kabullenilmelidir. Bellibaşlı kentlerimizin birkaçında kurulması tasarısı halinde bulunan kültür merkezleri, bu olanaklar içinde gerçekleştirilebilir mi, bilinmez. Nedir ki, bu kültür merkezleri, sanatın bütün kollarını kapsayacağına ve her şeyden önce halkın eğitilmesi, güzel sanatlar yönünden geliştirilmesi amacını güdeceğine göre, Bakanlığın bu konuda sistemli bir çalışmaya ve geniş bir yatırıma girişmeyi göze alması gerekmektedir. Hemen söyleyelim ki, kültür merkezleri tasarısı, sanatla halkı kaynaştırmakta önde gelen bir etken olarak düşünülse yeri var.

İstenen ve beklenen bir sanat ortamının

yaratılmasında harcanacak çabaların en azının bile aydınlar için mutluluk kaynağı olduğu unutulmamalıdır. Gerçekleşmemesinden yakınıp durduğumuz ortamın yaratılmaması, bu konuda devletin gerektiği ölçüde atılan ve enerjik davranmayışından ileri gelmektedir. Güzel sanatlar gibi, özel girişimin pek yanaşmayacağı bir işte, devletin çabasını ummak boşuna değildir. Çünkü özel girişim, önce kazanç düşüncesiyle hareket eder. Oysa sanat için harcanacak çabalardan böyle bir çıkar beklemenin yanlışlığı ortadadır. Hele gerçek sanatın ilgilisi ve alıcısının az olduğu ülkemizde, bu gerçek daha da belirlidir. Nasıl belirli olmasın ki... Koca başkentimizde, halka ve gezginlere açık bir resim müzemi bile yok. Geriye kala kala bir resim sergileri kalıyor. Yaz ayları dışında - çünkü bu aylara oldum olası "ölü mevsim" denir - başkentte açılan sergiler ise özel birkaç kıpırdanış olmaktan öteye gidemiyor. Sergievlerinin yetersizliği içinde birkaç kıpırdanış..

Sanat dergilerimizin plâstik sanatlara, günümüz resim sanatı sorunlarına değinen eleştiri ve deneme yazılarına gereken yeri vermedikleri bilinen bir gerçektir. Nedense dergi yöneticileri resimle ilgili yazılara bir, ya da iki sayfa dışında geniş bir yer ayırmaktan, hiç değilse arada bir resim özel sayıları hazırlamaktan çekiniyorlar. Bizim dergicilikte böyle bir gelenek bir türlü kurulamadığı için, kimi dergilerin zaman zaman gösterdikleri çabalar da, ya beklenen niteliği taşıyor, ya da gerekli ortamı kurmaktan uzak kalıyor. Gerçekten de, ülkemizin köklü, yayını devamlı sayılan dergilerini karıştıran, resim sanatıyla ilgili sayfalara pek rastlıyamazsınız. Hele açılan sergileri süreli olarak eleştiren yazılar yok denecek gibidir. Yayınevi sahipleri, ola ki, uzun aralıklarla da olsa, baskı ve dizgi yönünden adına lâyık ve salt plâstik sanatlara, onun sorunlarına değinen bol resimli dergiler çıkarmayı göze alamıyorlar. Batıda böyle dergiler çoktur. O dergiler bir yandan geniş olarak açılan sergilerin duyurusunu yapmakla kalmıyorlar, aynı zamanda günün sanat sorunlarını sığağı sığağına veren, çözümlenmeye çalışan yetkili yazılara da geniş yer ayırıyorlar. Bu kıratıda bir dergi, her şeyden önce, bu işin gereğini ve önemini kavramış basımcıların işidir. Derginin genel görünüşünde, sayfa düzeninde, yazıların seçiminde aşırı bir titizliği gerekli kılmaktadır. Bu yolda düşündüğümüz şu : Herhangibir kurumun, ya da derneğin etkisi dışında, doğrudan doğruya genel müdürlük kanalıyla, yetkili bir kurulun yönetimi altında yalnız başına resim, ya da resim-heykel-mimari üçlüsünü içine alacak bir dergi, sanat ortamının yaratılmasında öncü olabilir. Dergi, basında yayınlanmış, fakat gözden kaçmış belli düzeyde yazıları da, zaman zaman yazarlarının izniyle kapsamına alabilir. Nicedir, yakınılan eleştirici yokluğunu, bu gibi girişimlerin gidereceğini söyleyecek değiliz, ama hiç değilse gerçek eleştiriciyi doğuran etmenlerden biri olabilir.

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

TÜRK HUKUKUNDA TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ. Yazan : Ticaret Hukuku Doçenti Dr. Sait Kemal Mimaroglu. Ankara 1964 Siyasal Bilgiler Fakültesi. XXIV + 286 S. 17.50 lira. (İçindekiler : Giriş. 1. Toplu iş sözleşmesinin önemi. 2. Türk hukukunda toplu iş sözleşmesinin geçirdiği gelişimin tarihçesi. 3. Toplu iş sözleşmesinin hukuki mahiyeti. 4. Mukayeseli hukukta toplu iş sözleşmesinin tanımı. 5. Türk pozitif hukukunda toplu iş sözleşmesinin tanımı, tarafları ve diğer unsurları. 6. Toplu iş sözleşmesinin konusu. 7. Toplu iş sözleşmesinin hükümleri ve sona ermesi. 8. Toplu görüşme (Toplu pazarlık-kollektif müzakere). 9. Uyuşmazlık ve uzlaştırma. 10. Teşmil ve katılma. 11. İsviçre tabikatından örnekler.)

KARS fethinin 900. yıldönümü dolayısıyla dergiler özel sayılar yayınlamışlardır. TÜRK KÜLTÜRÜ dergisinin Ağustos sayısının ilk bölümü Ordu Özel Sayısı olarak düzenlenmiş, bir büyük ek Kars için ayrılmıştır. 100 kuruş. TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI dergisinin Ağustos sayısı da Selçuklu-Kars Özel Sayısı olarak hazırlanmıştır. 100 kuruş. TÜRK DİLİ dergisinin Ağustos sayısında birkaç inceleme yazısı aynı konuya ayrılmıştır. 100 kuruş.

ŞAİR DOSTLARIM İzlenimler - Anılar. Yazan : Oktay Akbal. İstanbul 1964 Elif Kitabevi. 100 S. Ara Güler'in fotoğrafları. 350 kuruş. (Önsöz. 14 ozana ait anılar. Bibliyografya ve bibliyografya notları.)

DENİZ TİCARET HUKUKUNA İLİŞKİN YARGITAY KARARLARI. 1943-1961. Genişletilmiş notlu ikinci basım. Yazan : Prof. Dr. M. Sami Okay, İstanbul Üniversitesi. Ankara 1963 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü XV+894 S. 60 lira. (İçindekiler : Önsöz'ler. 1. Gemi. 2. Donatım ve donatım iştiraki. 3. Donatanın adamları (gemi adamları ve iş akdi). 4. Navlun mukavelesi. 5. Yolcu taşıma mukavelesi. 6. Müşterek ve hususî avaralar. 7. Çatma. 8. Kurtarma ve yardım. 9. Gemi alacaklısı hakkı. 10. Deniz sigortası. 11. Çeşitli kararlar. İndeksler.)

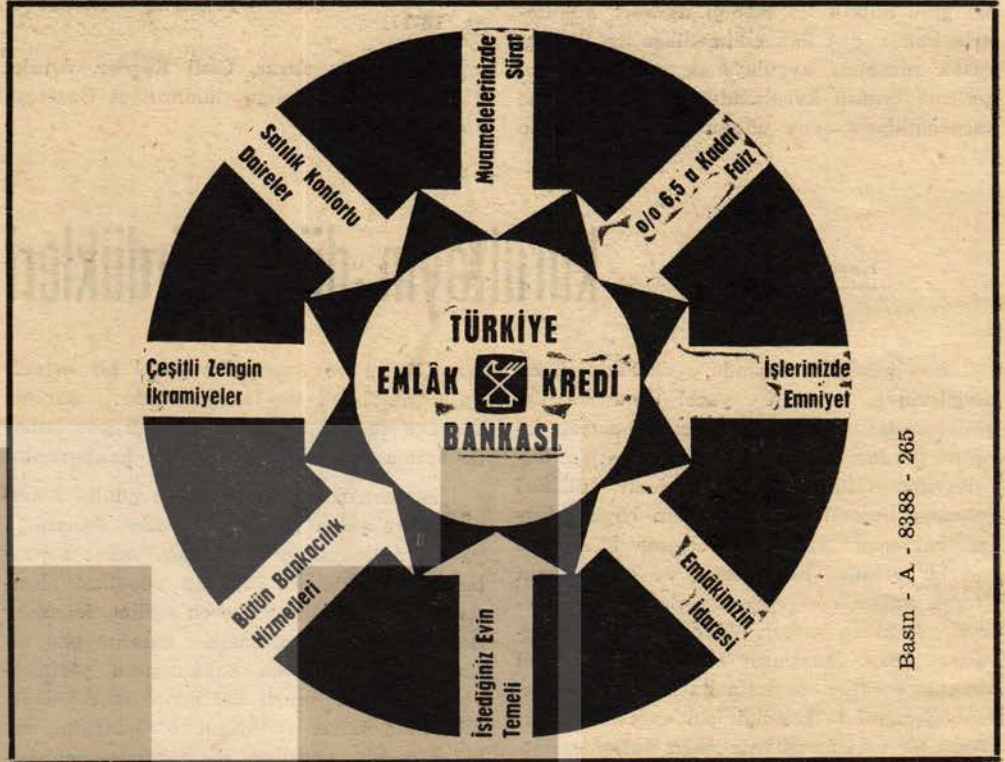
BANKA TEKNİĞİ. Yazan : Hikmet Küney. Ankara 1963 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. XI+435 S. 25 lira. (İçindekiler : Cari hesaplar servisi - Küçük cari hesaplar servisi - Havale servisi - Emtia servisi - Esham ve tahvilât servisi - Senetler servisi - Kefalet servisi. Bibliyografya.)

YABANCILAR HUKUKU VE KANUN İHTİLÂFLARI İLE İLGİLİ YARGITAY KARARLARININ TAHLİL VE İZAHLARI. Yazanlar : Prof. Dr. Osman Fazıl Berki - Hilmi Ergüney. Ankara 1963 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 174 S. 17.50 lira. (İçindekiler : 1. Yabancılar hukuku. Giriş : Yabancılar hukuku ile ilgili mevzuat. 2. Kanun ihtilâfları. Giriş : Kanun ihtilâflarına müteallik mevzuat : Şahsın hukuku - Aile hukuku - Miras hukuku - Borçlar ve ticaret hukuku - Hakem kararlarının tenfizi. Yazancılar hukuku ve kanun ihtilâflarıyla alakalı kanun hükümleri.)

BANKACILAR İÇİN MEDENİ HUKUK VE BORÇLAR HUKUKU BİLGİSİ. 2. ba-

sım. Yazan : Prof. Dr. Kemal T. Gürsoy. Ankara 1964 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. XXVI+305 S. 20 lira. (İçindekiler : 1. Genel bilgiler. 2. Şahıs ve şahsın yakın münasebetleri. 3. Borçlar hukukunun umumî hükümleri. 4. Muhtelif akit neveleri. 5. Miras hukuku. 6. Aynı haklar (Eşya hukuku.)

BANKACILAR İÇİN PARA VE KREDİ BİLGİSİ. Yazan : Prof. Dr. Avni Zarakoğlu. Ankara 1963 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. VIII+100 S. 8 lira. (İçindekiler : Para, Kredi, Bankalar, Kredi piyasası, Para ve fiyat münasebeti, Milletlerarası mali teşekküller. Bibliyografya.)

İzlem Yayınları

Bertolt Brecht:
Sezuan'ın İyi İnsanı (500 Krş.)
Carrar Ana'nın Silâhları (200 Kr.)
Galile (500 Krş.)
Adalet Cimcoz-Teo
J. Paul Sartre:
Mezarsız Ölümler (300 Krş.)
Adalet Ağaoglu
Cahit Atay:
Karalar'ın Memetleri (400 Krş.)
Adalet Ağaoglu:
Evcilik Oyunu (250 Krş.)
Yılmaz Çolpan:
Japon ve Çin Tiyatroları (300 Kr.)
Dr. Murat Sarıca, Rona Aybay:
Faşizm (200 Krş.)

OYUN Dergisinde
HER YER TİYATRODUR
KAMPANYASI
İZLEM YAYINEVİ
P. K. 694 Galata - İstanbul

OKTAY AKBAL

ŞAİR DOSTLARIM
ELİF YAYINLARI, 350 Kuruş
18 şair dostuyla yazarın izlenimleri,
anıları

Doç. Dr. Gürğân ÇELEBİCAN'ın

« KONVERTİBİLİTE »

KITABI ÇIKTI

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayını — Fiyatı: 16.50 TL.

Fakülte Kitap Satış Bürosundan temin edilebilir.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbaşı Günülük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 11 — Cilt : XVII — 100 Kuruş

İdarehane : Yenişehir, Büyük Han

No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA

Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND — Ali BOZER — Gür-

gân ÇELEBİCAN — Adnan GÜRİZ

— Fikret EKİNCİ — Yaşar KARA-

YALÇIN — Osman OKYAR — Ad-

nan ÖZAKTAŞ — Cahit TALAS —

Şevki VANLI

Sekreter :

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL ★ Metin san-
tımı: 10 TL ★ 1 yıllık: 22 TL ★
Altı aylık: 11 TL ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL ★ Avrupa (Uçak):
54 TL ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA

15 KARİKATÜR REKLAM STÜDYOLARI

24 Ocak 1960 da Dr. Jak Picard
ve D. Walsh, Bathyskape - Tri-
este isimli özel bir denizaltı
gemisi ile 10.912 metre derin-
liğe indiler.

ZİRAAT BANKASI

Tasarruf Sahiplerine
bir tek çekilişte

6 milyon lira

dağıtıyor. *Bu da bir*

REKORDUR!..

BU BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

KÖYDE
KENTTE
HER YERDE
ZİRAAT
BANKASI

T.C. ZİRAAT BANKASI

40 APARTMAN DAİRESİ

5 ADET 100.000 LİRA 20 ADET 25.000 LİRA
10 ADET 50.000 LİRA 50 ADET 5.000 LİRA

AYRICA 32208 TALEHİLİYE ÇEŞİTLİ PARA İKRANİYELERİ VERİYOR